

Universul

Anul XLV Nr. 50

8 Decembrie 1929

5 Lei

literar



ȘTEFAN C. HEPITES

C t i t o r i i

ȘTEFAN C. HEPITES

(1851—1922)

de CONST. A. DISSESCU

Științele și artele sunt cele două aspecte sub care se infățișează starea de civilizație a oricărui popor. Pentru noi, atâtea formează un patrimoniu de neprețuit, mărturie a tot ce mintea românească a realizat până în prezent și chează să a tot ce genul neamului nostru va ști să înfăptuiască și în viitor.

Oameni iluștri, minți luminate și dintr-o categorie și din alta, știut-au să îmbogățească tot mai mult acest patrimoniu intelectual. Ei sunt „ctitorii”, făuritorii a tot ceea ce spiritul românesc a creat până azi. În grupul lor și în rândul oamenilor de știință, găsim la loc de frunte pe Ștefan C. Hepites, inginer, doctor în științele fizice și doctor în științele matematice.

Hepites a fost una din personalitățile cele mai de seamă ale generației trecute. Numele său era cunoscut tuturor, iar faima operii sale trecuse până departe, hotarele țării. „Ctitor” până în cel mai real înțeles al cuvântului, Hepites a creat: Institutul Meteorologic, Serviciul de măsuri și greutateți, împreună cu alții, Societatea Regală Română de Geografie și liceul „Sf. Gheorghe”.

Ceace a fost Tycho-Brahé pentru astronomia universală, a fost Ștefan Hepites pentru climatologia românească. Imensul material de observațiuni străns și coordonat de el, reprezintă și azi baza multora din studiile ce se întocmesc cu privire la țara noastră. Când au apărut cele 14 volume format quarto, de peste 600 de pagini fiecare, cuprinzând observațiuni efectuate pe toată suprafața regiunii, nu numai noi, dar întreaga străinătate nu și-a putut ascunde un gest de surprindere, nu și-a putut stăpâni un strigăt de mirare. Profesorul W. Köppen din Hamburg¹⁾, unul dintre specialiștii cei mai de seamă, spunea:

„Avem înaintea noastră o însemnată publicație, care ne dovedește că România a ajuns dintr-o săritură în rândul celor dintâi state care cultivă Meteorologia și aceasta prin fondarea unui Institut Meteorologic și prin alegerea fericii a conducătorului său. Abia te încrezi ochilor când vezi această cantitate de material publicat frumos și rațional, care provine dintr-o țară, ce acum câțiva ani era reprezentată pentru știința noastră, printr-un loc gol pe harta Europei. Lăsând la o parte imensitatea publicației, ceea ce provoacă interesul și admirațiunea este bogăția și oportunita-

tea cuprinsului. Este invederat că nu s'a putut ajunge la acest rezultat decât printr-o muncă excepțională”.

Și în același fel, elogiile abundă de pretutindeni. „Nu există nici o țară în Europa care să publice atât de repede un Buletin rezumativ atât de complet ca România”, se exprima²⁾ prof. Alfred Agot, directorul lui „Bureau Central din Paris. Din Belgia, din Anglia, vestitul Mascart din Franța, din Elveția, din Italia, din Suedia, din toate colțurile continentului, aceleași aprecieri frumoase, a. celeași cuvinte de laudă și admirațiune, au caracterizat opera lui Ștefan Hepites. Ce mărturie mai prețioasă despre însemnătatea ei se poate aduce, decât cuvântul autorizat al atâtor savanți?

Dar mai presus de orice, opera lui Hepites trăiește prin însăși valoarea ei, prin însăși rezultatele la care s'a ajuns.

Familia lui Hepites a fost o familie de intelectuali. El era fiul mai mic al doctorului Constantin C. Hepites și al Smarandei, fiica Serdarului Ioan Dâmboviceanu. Dela ei a învățat să iubească cinstea, să respecte adevărul și să prețuiască munca. Aceste trei însușiri au format tot restul vieții podoaba cea mai de preț a lui Ștefan Hepites. Tatăl său l-a trecut o inteligență vie, un spirit cercetător și o putere de lucru uimitoare. Dela mama sa a moștenit un suflet ales, un optimism sincer — ce i-a permis mai târziu să treacă mai ușor peste multe greutăți inerente vieții — și o înaltă concepție morală, ce l-a sprijinit totdeauna în fața răutății semenilor săi.

Hepites a fost sub toate privințele, un exemplar ales a tot ceea ce neamul nostru a creat mai distins.

Ceace în adevăr caracterizează mai mult viața ilustrului dispărut este un echilibru și o seninătate sufletească, isvorite din încrederea și optimismul său profund că adevărul, binele și frumosul trebuiau mai curând sau mai târziu, cu toate greutățile ce s'ar putea ivi, să triumfe. De aici pornea acel farmec deosebit pe care cei cari veneau în contact cu el, nu puteau să nu-l resimtă, precum și acel sentiment de liniște și de mulțumire cu care te despărțea de el.³⁾

Viața lui a fost lipsită de sbuciumul aparent care dau multor oameni iluzia unei bogate activități — pe când de fapt după ei nu rămâne nimic care să merite o luare aminte a urmașilor — dar în

schimb ea a fost rodnică, plină de rezultate adunate cu trudă și în tăcere.

Hepites îmbrățișează la început cariera armelor, obținând în 1869 — primul în promoția sa — gradul de sublocotenent de artilerie. Apreciaț numai decât de superiorii săi, este trimis să-și continue studiile militare la Bruxelles.

Aci, dorința de a prinde cât mai multe îl împinge către domeniul științelor pozitive, începând să lucreze atât în laboratorul de fizică al Facultății cât și la Observatorul astronomic. În 1873 el obține titlul de doctor în științele fizice și matematice, iar doi ani mai târziu și pe acela de inginer decernat de Școala Politehnică de pe lângă Universitatea din Bruxelles.

Intors în țară, cu sănătatea intrucâtva sdruncinată, el părăsește armata dar își face pe deplin datoria în timpul războiului pentru independență, când participă efectiv la luarea Rahevei.

Celebrul autor Novalis zice în aforismele sale: „A fi un cercetător al Naturii este cea mai frumoasă și sacră misiune!” Hepites a simțit în el această vocație, această misiune. După ce în străinătate a vizitat numeroase Institute și Observatoare meteorologice, el își face la Brăila — unde își exercita meseria de inginer — un post propriu de observație la care lucra dela 6 dimineața până la 10 seara făcând observațiuni oră de oră. Numai cine cunoaște mîgala, punctualitatea și conștiinciozitatea reclamată de observațiunile meteorologice, va putea înțelege truda și devotamentul depus de Hepites în efectuarea lor. Academia Română a înțeles acest lucru. Ca o răsplătă, dar mai ales ca un îndemn, ea îl alege în 1880 membru corespondent.

Agricultura noastră — isvor nesecat de bogății — se făcea pe timpurile acelea în condițiuni cu totul rudimentare și empirice. Se simțea nevoia unei raționalizări a ei, a cunoașterii condițiilor climatologice specifice fiecărei regiuni pentru ca producția să se pună în acord cu aceste condiții. În 1884, I. Cămpineanu, ministrul agriculturii de pe atunci, încredințează lui Hepites misiunea de a întemeia în țara noastră un Institut meteorologic.

Din acest moment începe pentru He-

1) Meteorologische Zeitschrift, Anul V, pag. 83.

2) Annales de Geographie Paris 1899.

3) Vezi E. Otetelișanu — În memoria lui Ștefan C. Hepites. Buc. 1923.

pites munca uriașă de organizare și de consolidare a Instituției căreia îi închina toată priceperea și toată energia sa. Inconjurat de câțiva colaboratori distinși, el ajunge în mai puțin de zece ani să dispună la Filaret de un observator geografic și meteorologic și să creeze o rețea de peste 300 de puncte de unde zi de zi porneau spre centru câte trei rânduri de observațiuni.

Tot acest material este strâns, calculat, prelucrat și publicat de Hepites. Un gol imens — resimțit atât de noi, cât și de străinătate — era astfel completat. Învățați din alte țări încep să vorbească despre România, în termenii în care am văzut la începutul acestui articol, iar cei din țară se văd în posesia unor date ce le permite nu numai raționalizarea agriculturii, dar și asigurarea drenajelor, amenajarea regiunilor inundabile, amenajarea căderilor de apă ca producătoare de forță motrică, iar mai târziu — în zilele noastre — protecția navigației marine și mai ales a celei aeriene.

Academia proclamă pe Hepites membru activ, iar diverse asociațiuni științifice române și străine se mândresc să-l numere printre componenții lor.

O a doua efortare tot atât de însemnată o face Hepites în 1889, când se pășește la introducerea sistemului metric la noi în țară. Legea din 1864 deși prevedea, nu reușise totuși să impună noile unități de măsură. Ceeace autoritatea n'a isbutit, a isbutit Hepites prin tactul și perseverența sa. În scurt timp metrul, kilogramul și litru erau măsurile obișnuite pe piața noastră, și cu toate că lucrul nu pare azi atât de banal, el a însemnat o adevărată revoluțiune în comerțul românesc.

Serviciul de măsuri și greutate se prezintă în zilele noastre la același nivel cu celare altul din străinătate.

Dar activitatea lui Hepites s'a întins și mai departe. El a fost profesor de matematică la școala superioară de silvicultură, la școala militară de artilerie și geniu, la liceul Mihai Bravu și la Sfântul Gheorghe. A știut să desvolte gustul pentru științele pozitive, tuturor seriilor de elevi ce au trecut prin mâna sa, dar mai presus de toate a știut să creeze o adevărată școală — școala muncii, a conștiințozității și a modestiei — printre colaboratorii săi dela Institut cărora le-a trecut mai departe flacăra sacră a științei și a adevărului.

Hepites a ridicat la cel mai înalt prestigiu Societatea Regală Română de Geografie al cărei vicepreședinte a fost din 1914 până în 1922, când a fost proclamat vicepreședinte de onoare. Activitatea lui s'a tradus și aici printr-o admirabilă organizare și printr'un extraordinar avânt ce a știut să dea uneia din cele mai însemnate societăți științifice ce avem azi la noi în țară.

În cercetările de specialitate ne oprim și intrăm. Ele sunt prea numeroase spre a le putea enumera. Le putem însă grupa în trei categorii mai însemnate:

a) Contribuțiuni la Istoricul Meteorologiei și Astronomiei în România, publicate în Analele Academiei Române.

b) Contribuțiuni la climatologia țării, publicate în Analele Institutului Meteorologic și

c) Contribuțiuni la Geofizică, publicate în Analele Academiei și Institutului.

Întreaga sa operă științifică se caracterizează printr'o extrem de mare scrupulozitate în a reda exact rezultatele observațiilor. Nicăieri nu găsim în lucrările sale formularea vreunei ipoteze sau încercare de a denatura faptele pentru a justifica cine știe ce teorie care i-ar fi fost scumpă. Sub acest raport opera

sa rămâne o contribuție cu caracter informativ de cea mai mare valoare.

Din observatorul său muncind tăcut dar neîntrerupt — muncă măgaloasă de calcul și de cercetări obositoare — Ștefan C. Hepites și-a adus tributul său imens de contribuțiuni la „cetitoria” patrimoniului nostru științifico-literar.

CONST. A. DISSESCU

Adevărate

Doctorul C. I. Istrati scria lui Hepites cu ocazia împlinirii a 50 de ani, ai acestuia:

„De când ne-am cunoscut — și este deja destul timp, aproape 25 de ani! — ne-am stimat, ne-am iubit.

„Dece? Te-ai întrebat vre-o dată?”

„Fîndcă era ceva comun în noi doi: dorința de a munci; dorința de a face ca și din țara noastră să se producă ceva pe calea științifică.

„Se împlinește la 5 Februarie 50 de ani. Eu i-am ajuns deja la 5 Septembrie trecut.

„Ce fericit trebuie să fii?”

„Dar cum se putea oare altfel?”

„Tot trecutul tău e corect, serin și încercat în fapte bune.

„Ai avut un ideal. L-ai urmat drept, cinstit și cu perseverență. E natural să alegi fructele: stimă, iubire și recunoștință.

„Onoarea și onorările?.. Prima te acopere deja, restul le ai în parte și puțin te importă de cele ce ți se curvă.

„Vei rămâne un exemplu de bun coleg, de pasionat om de știință, de afectuos prieten. Ce vrei mai mult?! Mergi înainte.

„Ca întotdeauna cu multă dragoste.

C. ISTRATI

La stațiunea dela Brăila pe care Hepites și-o construise singur și unde singur făcea observațiuni, măsurătorile se executau din oră în oră, dela 6 dimineața până la miez de noapte și, deseori, chiar mai târziu.

Erau proverbiale în tot orașul viziunile lui Hepites. În toată petrecerilor el se ridica la fiecare oră, se ducea deși făcea observația și apoi foarte liniștit își relua locul printre comenseni, pentru ca ora următoare s'o șteargă iar.

La Filaret Hepites lucra câte 12—14 ore pe zi. Alături de el ținea și funcționarii cari de multe ori rămăneau pe ghimpi.

Ceaiurile și țigările cu care îi tratau aveau totdeauna darul de a-i reține. Și atunci o mai țureau englezește. Hepites nu se supăra niciodată.

Odată îi apucase pe toți ora 10 seara la lucru. Desperați, băieții sting lumina și numai așa au putut scăpa!

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ștefan C. Hepites, s'a născut la Brăila în ziua de 17 Februarie 1851. Studiile și le-a început în orașul natal și le-a continuat la Ploiești și apoi la București, unde a urmat cursurile gimnaziului Matei Basarab. În 1865 intră în școala militară,

de unde iese sublocotenent de artilerie în anul 1869.

În anul următor este trimis de Ministerul de Război să-și completeze cunoștințele la școala specială de artilerie și geniu din Bruxelles. Aci urmează și Facultatea de științe.

În 1873 obține diploma de doctor în științele fizice și matematice.

În 1875 este proclamat inginer al Politehnicei din Bruxelles.

În 1877 ia parte la războiul de independență, după sfârșitul căruia îl găsim inginer al portului Brăila. Aci își începe el primele observațiuni meteorologice.

În 1881 înființează Institutul Meteorologic, al cărui prim director este numit.

În 1889 Hepites ia și conducerea Serviciului de Măsuri și Greutăți, serviciu ce a asigurat introducerea sistemului metric la noi în țară.

În 1893 el alătură Institutului un serviciu magnetic — de pe urma căruia avem prima hartă cu elementele magnetice ale țării — și un serviciu sismologic.

La 1902 este ales membru al Academiei Române.

A exercitat funcțiunea de profesor de Matematică la gimnaziul din Brăila între 1875 și 1877. După război este numit profesor de fizică la școala militară de artilerie și geniu și transferat tot ca profesor de matematică la liceul Mihai Bravu.

Consiliul profesoral al școlii superioare de silvicultură îl alege în 1883 profesor de Topografie și Matematică. În 1884 el înființează liceul particular Sf. Gheorghe, unde a fost director până în 1888 și profesor de fizică până în 1900.

Obosit de munca istovitoare ce desfășură, în 1908 se retrage dela conducerea Institutului Meteorologic, închinându-și activitatea Soc. de Geografie unde este vice-președinte.

Moare în vârstă de 71 de ani, în ziua de 15 Septembrie 1922.

A scris:

Analele Institutului Meteorologic al României, Tom. I—XIV.

Bul. lunar al observațiilor din România An. I—XIV.

Buletin zilnic, An. I—XIII.

Scănteerea stelelor, Rev. științ. Tom. X 1880.

Cometele în 1881, Rev. științ. Tom. XII 1881.

Termometric și Actinometric, Rev. st. XII 1881.

Cutremurul de pământ din 1880.

Curs de Fizică, 2 vol. 1882.

Epocile înghețului Dunării, Bul. Soc. Geografie 1882.

Instrucțiuni pentru efectuarea observațiilor 1885.

Clima Bucureștilor 1885—1889.

Materiale pentru climatologia României (26 note comunicate Academiei)

Contribuțiuni la fizica globului: (7 broșuri).

Studiu de Meteorologie agricolă, Anal. Ac. R. Tom. XX

Regime pluviometric de Roumanie 1900.

Album climatologic de Roumanie, 1900.

Arhiva sismică a României, Anii 1902—1906.

Secetele în România, Bul. Soc. Geografie, Tom. XXVII.

Metrologia în România, Buc. 1900.

C. A. D.

P O E Z I E

IULIU REVICZKY 1)

MOARTEA LUI PAN

În purpura Apusului se pierde
Corabia în larguri călătoare
Și liniștit respiră sinul mării.
De-asupra ei Zefirul flusturatec
Își flutură dantelele de spumă.

Domoli vibrează aburii în zare
S'apleacă luna'ncet către apus
Lumina i se șterge'n întunerec
Și'n larg de zări făcerea e stăpînă.

Iar jos în corabie
Răsună cântec tinăr
Vinjosul marinăr
Își umflă pieptul lui puternic
De-atîta voce bună.

Ulcioarele cu gîturile strimte
În cântec plin de viață se ciocnesc,
Norocul orb își învîrtește zarul
Încoace și încolo

Voinicii string copilele în brațe
Vestimântul tremură pe ele,
Cu gura, depe gura lor plâpândă
Culeg sărutul dulce ca un fagur.

— „Sărută-mă, o Lesbia ! Trăiască
Viața și puterea și-al ei farmec
Trăiască dorul care ne îndeamnă
Ale plăcerii cupe să golim
Acolo unde Kocitus se pierde
Nu-i cântec, nu e vin și nu-s copile !”

Iar zgomotu'n corabie sporește,
Cu chirotul blestemul se împreună
Pe jos în val Cecubumul se varsă
Ca un salut cesarului Tiberiu.

O tineră pereche se ascunde
După perdea.
În jurul lor tresală un satir
Iar alții joacă un sălbatec cordal
Și zeii cei nebuni și fără grijuri
Neobservați se prind și ei în joc.

De-odat cîrmaciul glas profund aude,
Care poruncitor pe nume-l chiamă :
— „Thamus !” Dar cine-i ? Ce să fie ?
Taină !

Nu-i taină.
Fi vijie de băntură capul.
Dar iată. Nu-i acesta glasul,
Pe care-l auzi mai adineciori ?
— „Thamus !” Ei, vezi, aceasta nu
e glumă.

Se urcă sus, să vadă. Noapte clară
Cununile de valuri aurește.
Din adîncime stele schintează,
Sau poate că sunt ochii de naiade ?
Iar colo, unde-abia străbate ochiul
Se vede negru țărnul
Etoliei.

Cu grije Thamus cață împrejurii
Nu-i suflet. Totu-i mut și'n nemîșcare
S'a înșelat și'i vine să se'ntoarcă :
L-așteaptă zarul jos și vinul dulce,
Și dătoarea de fiori Melisă.
Dar iată'n întunerec glasul tainic
A treia oară strigă : Thamus,

Thamus !
— „Cu voce pămîntească vorbesc
oameni,

Dar asta este glas din ceruri.
Ce vrei și cine ești, întrebă Thamus
Cîntremurat de spaimă ?

Ca de-o chemare tremură văzduhul
Și ea pătrunde pînă'n fundul
Corăbiei și zice astfel :
— Corăbier bătrîn, istețe Thamus,
Fii astăzi crainic fără voia ta.
Și, ajungînd la Palodes pe culme
Să dai de veste
Că a murit măritul Pan, Pan a murit

Gălăgioasa ceată amuțește
Și nu mai vrea mîncări, nici băntură
Lui Thamus i-a fugit de-acuma
somnul

În sine se rebrage întristat
Și, cînd corabia ajunsese
În portul dela Palodes, el strigă
Precum i-a fost orînduit chemarea ;
— „Muri măritul Pan. Pan a murit !”

Și-atunci, minune nemai pomenită,
Se mișcă arbori, pietre și tufișuri
Zbucnește plînsul. Jalea dureroasă
Urmată e de vaer
Suspîn tremurător tresare
S'aude plîns, sughițuri întrerupte
Și peste tot răsună vaet jalnic :
— „Muri măritul Pan. Pan a murit !”

Muri din fire sufletul cel vesel
Mut zace astăzi naiul fermecat,
Cu care 'n vremuri speria pe nimfe
De-acum pămîntu-i rece, mut, strein
Nu mai trăese pe dînsul zeii
Cei jucători :

Satiri, Silvanii sprinteni și naiade
— Că'n ori-ce tufă locuia un zeu —
Au părăsit pămînt, izvoare, flori,
Căci a murit măritul Pan,

Pan a murit !
S'a dus frumosul suflet din natură.
De-acuma pe pămîntul nostru
Nu mai petrece nici un zeu,
Nu vor mai fi zbucniri fără de grijuri
De-acuma, cu 'mpietrirea ei de inimi
Răsare conștiința.
Mono'onia, meditația și uritul
O, Thamus, asta ne vestește glasul tău
A zeilor păgână stăpînire
A încetat.
Căci a murit măritul Pan. Pan
a murit !”

Corăbieri-aud aceste vorbe,
Dar nu vor să 'nțeleagă rostul lor :
A murit marele Pan ?
Se 'ntrebă ei nedumeriți.
Cine-o să curme trista tînguire
A sutelor de glasuri ?
Puteri, cari soarta omului mînați,
Trimiteți, ah, lumină,
În orbul întunerec
Să înțelegem ce poate să 'nsemne
Indureratul plîns din firea 'ntreagă !

Și freacăță pădurea
De rece vînt băntută
Adîncul nopții se încenușază
Corlîna ceței cade peste pantă
Și drept răspuns s'aude acest strigăt :
— „Și Pan și neamul lui s'a prăpădit
Dar Dumnezeu puternicel trăește :
Nu'n iarbă'n arbori, pietre, ci în inimi
Sunt morți acuma zeii cei zburdalnici
S'au dus zilele de aur
Ale 'ngîmfașilor de fericire
Cei cari au plîns azi stăpînesc
pămîntul

De-acuma e un farmec să verși lacrimi
Singurătatea blîndă și tăcută
A pădurei
Va fi mîngăietoarea celor triști.
Și cine nu cunoaște întristarea
E un păgân.
Așa a rînduit El pe Golgota
El cel prea bun, prea blînd și îndurat
Care-a răscumpărat păcatul lumii !”

Și, iată cătră răsărit văzduhul
Se 'mbracă 'n strălucirea aurorii
Dela pămînt spre-a cerului țarie
Biruitoare se înalță crucea !..

I. U. SORICU

1) Iuliu Reviczky, născut la 1856 în Nagy-Tapolcsa, mort la 1889 la Budapesta, a fost unul dintre buni prieteni ai marelui Român Emancipat Gojdu.

V R Ă B I U Ţ E L E

de AL. VAITOIANU

incolo, peste ulucele înalte și coperi-cu ederă, unde zidul clădirii din față taie în unghiul intrând, sus pe cor- sa ce încunună, în poligon mult la-ral edificiul, un vrăbioiu și vrăbioia și își consumau idila unui răvărsat de simăvară.

Dincoace, pe terasa bazaltată și proa- măt stropită din fața casei, într'un *aise-longue* comod, Doamna savura asta unui dejun copios, iar, despărțit rotundul unei mese de tablă vonsită, centrul căreia sta înfirt un imens riel alb cu dungi albastre, pe un fo- liu de papură împletită, Domnul ce- a gazeta

Doamna era fină și roză. Culoarea p-ilor imposibil de definit: plecapele-i nu re jumătate închise și pe incarna- l transparent al pielii subțiri, ge- le lungi proiectau pete delicate de bră violetă.

De după paravanul de hârtie impri- ată, Domnul nu se vedea. Soarele era dulce și rîn aer adulfeca amiros uscr aeru. Chemată la supra- a de atîngerea blândă a razelor de il, seva pămîntului aburea un iz dri- și parfumat.

În canal rezemat de snefcază, prin- pleoanele abia întredeschise, de că- a minute lungi, Doamna urmărea în ere, gesturile în serie ale minuscu- r înarinate dene cornisa din față. Pătă pe niciorusele ei subțiri ca două brături, într'o poză de răsivitate ab- oță vrăbioia cu canal, cât o alună, imădit între umeri, își tremura în- rnat arîncărele, într'un continuu imracient semn de chemare.

În vrăbioiu după flecare aproniere, vro rlesnitură a orinei sălta în dia- eal niste coltul intrând al cornisei, dîzând s'ar fi zis în timp și snatiu, ovalul cuvîncios al unei reculegeri re. Stricțul necesar pentru ca ar- tele să nu îndrențească nici iena și precințări brutale nici deceptia și întârzieri jicitoare

celul marcat de scurte și ezale so- de continuitate, urma, neîntrerupt cu aceeași intensitate, de jumătate oră.

La spatele ziarului grav și unsuros, auzi glasul Domnului cetind:

La Bursă, situația e, din ce în ce rea. Aud obiecțiuni, nu lipsite de mă...

Glasul Doamnei întrerupse muzical:

Delicios!

Paravanul de hârtie se scoboră și chi- Domnului anăru: mai întâi o bilă ruită de biliard segmentată la iu- tatea meridianului și cu două foarte și deorarte și de alta, apoi ovalul fi- il în formă te semiromb cu unghi- rotuniite și axul mare, orizontal. ul, asortat. Pe deasupra ochelarilor, li abia tinându-se în orbite. Glasul aros spuse:

Cum?

Doamna nu răspunse, numai buzele deslipiră, lăsând să se vadă, într'o masă de contrarietate, dinții albi și ruzei.

Domnul continuă:

scuță să vezi: „cursurile scad pen- u...”

u o intonație de, și mai accentuată, traritate, Doamna făcu:

Ahh!

Ar Domnul tot nepricepând, făcu și

He?

Avirile Doamnei, — ochii erau des-

chisi acum; o ce culoare minunată! albaștri cu reflexuri mauve —, privirile oblicau roereu și re un acelaș punct, un- deva deasupra orizontului închipuit și Domnul merse încet pe urma lor, cum, într'o carte, cu degetul, mergi pe urma unui rând. Ajuns la capăt, pricepu și rosti scandalizat:

Ai niște senzații, ma chère!

Doamna surăse d'scret dar expresiv. Un desen din trei linii numai, dar ca- racteristic, atât de expresiv, atât de ca- racteristic, încât Domnul se simți obli- gat să-i remarce nuanța ironică și, în seran de salvardare a aparențelor jic- nite, cu ziarul în formă de apărătoare de muște și șușuind tare printre dinți, cercă să gonească perechea erotică de pe cornișă.

— Hsss!

Vrăbioia strânse arpioarele, cum și-ar fi tipărit o fustă deranjată și cabrân- du-se pe piciorușele ei subțiri, scoase cărușorul dintre umeri și așteptă aten- tă. Vrăbioiul se opri între două soluții de continuitate, puțin anelcat într'o parte într'o atitudine întrebătoare. Asta o clipă numai și ciclul își reluă cursul în nuntul întrerupt: țup-țup-țup. Cîrip- Cîrip!

— Lasă-le, interveni Doamna rugător.

Domnul, însă, și mai scandalizat:

— Hm! Ce poate să te intereseze!

Dar Doamna nu băgă de seamă, A- cuma o muncea un gând. Glasul îi era cald și îmbietor:

— Dragă, vino mai aproape...

Chipul Domnului se destinsese, adevă- axul mic al elipsei se lungea puțin prin deschiderea largă a cavității bucale. Domnul râdea. Aruncă o ochire colegi- ală vrăbioiului de pe cornișă, mise zia- rul pe masa de tablă ochelarii deasu- pra și și aronie vibrând invenii foto. lbul Anol cu intonație de strengar și rei și frecându-și renele și tare vârful de- getelor, spuse clinind semnificativ:

— Fiecare cu cornișa lui, He?

Se pare că Doamna nu gustă aluzia și cu ochii la streasină, murmură:

— As vrea să mi spui ceva... dar...

Îngăduitor Domnul încurajă:

— Întreabă bibelule, întreabă.

Fluxul banal al convenționalului a- tavie ori valul unui gând năvalnic, i- nundă obrații Doamnei.

Menajând o turburare firească în a- cele momente de înflorire a naturii dar nerăbdător ca în plinul lunii de miere, Domnul își plecă urechea la buzele par- fumate ale Doamnei ce fremăta. Dânsa sopti:

— Ce deosebire este între un bărbat și un amant?

Domnul sări par'că i-ar fi intrat o undrea fierbînte în timpan.

— Ce vorbă'i asta?

Fără a aștepta răspunsul, Doamna își exprimă unduios, rărerea proprie:

— Am impresia că amantul intrupea- ză ceva mai concentrat...

— Așa?! Și bărbatul?

Marșând par'că o diferențiere, Doam- na lungei buza de jos:

— Mm... mai diluat...

Fără să vrea, Domnul reflectă o clipă asupra propriului coeficient de densi- tate, și, ca de pe urma unei asociații de idei supărătoare, spuse contrariat:

— Dragă, asemenea conversații după dejun!

Tenace, Doamna insistă:

— Nu-i așa că nu'i acelaș lucru?

Încercând să fie mușcător, Domnul insinuă:

— Sunt niște care nu mai intere- sează la o anumită vârstă.

Acuma amândouă buzele Doamnei se lungiră:

— Nu-i vorba de tine.

— Mersi.

Și ridicând, ca spre a-l invoca, ochii la cer, Domnul zări, iar, perechea înar- ripată, în plină frenezic amoroasă. Fu- rios, mototoli ziarul și șușuind cât îl ierta răsufierea astmatică svării cu co- colosul de hârtie în direcția streășinei semănătoare de sugestii:

— Hsss!

Deastădată reusi întâi ea și imediat el, ca două proiectile mîtitele, păsăru- cile spîntecară aerul și dis-ărură peste coperisul casei, în căutarea altor alco- vuri.

Figura Domnului arăta, însă, așa de comică, încât Doamna prinse a hohoti clar-argintiu.

Domnul căță mirat la ea, plecând, ca un coteiu nedumerit, capul, spre un umăr și spre celalt:

— Sper că ai să mi explici...

Clar-argintul se rostogoli în valuri mîtitele și rotunde, mai departe și pe chipul Domnului se desenă, silnică și gradată grimasa nedefinită dintre răs și serios. Cel d'întăiu răzbi, dublând, cacofonic, pe al Doamnei și, mulțumit să găsească el singur o explicație, Dom- nul zise:

Mare mucalitate ești!

Oră unu și jumătate după miezul nop- tii.

I. a. Elizée.

Boxa din stînga în fund.

Doamna, toaletă *stul* de tafta negru, acest fard al blondelor garnată cu vo- lanuri de *tulle*. La cingătoare, buchet de roze în ton pierdut.

Domnul, după protocol.

Cadrul?

Lumină, acorduri, chemări, profuzie, de dantele, de mătăsuri de brilante și, ca niște stroni de cerneală, nevrul impe- cabil al smokingurilor de rigoare.

Atmosfera?

A brațelor goale, a umerilor înfiorați, a surăsurilor cuvântătoare, a răsărâni- lor misterioase, a sub-meselor emanci- pate.

În acest cadru și în această atmosferă, la o masă, drept în fața ei, s'a ase- zat el.

Brun, părul rebel și fin frizat, ochii ca două lanterne, tenul mat și lălele ușor proeminente și, de jurul lor, umbrind puțin firul urea des, gros și aspru, al barbei proaspăt rase Carură atletică.

Într'o secundă, punct de miră Femeile și-au pironit ochii asupra lui, ca tot atâtea ventuze. Bărbații i-au acordat o simplă și împacientată înălțare de u- meri.

În întinul ascuns al celor doi, o che- mare. Se privește intens. El serios calm, dar insistent. Din ochii săi pornește, par'că un lanț fără sfârșit de puncte de încrebare, care se fixează ei, pe gât, pe umeri, alunecă pe brate, scotocesc în umbra rotundurilor, se furisează în nea, stămărușul genunchilor mîngăie buzele însângerate, se întinăresc în albastrul urred al ochilor, o învâluie toată de sus până jos, cald iritant impertinent.

Ea nu se sunără. Din potrivă. Închi- putrea ei preînămpnă pe a lui, i-o că- lăuzeste în ascunsurile înt'me ale fân- turii ei minunate, cu un fel de auto- satisfacție a proprietarului sigur de e-

fectele sale și la fiecare cotitură a drumului parcurs, înfiorându-se singură, pândeste fiarul lui. În colțul unde șade grămădită, sub tripla tulipă electrică, care o scaldă într-un nimb de raze aurii, negrul lucios al taftalei îi exaltă și mai pronunțat albul roz al pielitei; dar privirile lui, asemenea mișcărilor de subreț a îndemănatecă, desprind copcile una după alta, tipăresc jos stofa care scârțale și în combinaționul transparent, corpul cu liniile lui superbe, se modulează, răsărind ca în lujer cald dintr-o corolă ce negrește de jurul gambelor drepte, subțiri, nervoase.

Mulțumit de rezultatul explorării mințale, omul surăse femeii. Dantura sănătoasă, albă, masivă, strălucind radiind scăpărări de lumină vie, pe fondul brun al chipului și de viziunea dublului și-rag osos, rezumând sănătatea unui trup sănătos, se cutremură ea ca de o voluptate dureroasă. Așa senzația că e farmată, măcinată, triturată între cele două șiruri de dinți puternici, ca între două pietre de moară, fără chip dar și fără dorință să se împotrivească.

Rifmă și stăruitor. Domnul mesteca.

Adouazi.

Brațele Doamnei odihnesc moi, pe marginile chaise-longului. Figura îi este obosită dar calmă, capul și-l rează-mă, lenos, de spețeză și pe sub pleoanele senol-deschise, ochii cată, neguroși, spre cornișa din față.

Un moleșag, ca de suferința surdă a mușchiiului ostenit, îi cercuește brațele în sus de coate, o doare, pe laturile coapselor între solduri și genuchi, o strânge la fluierile picioarelor, jos, lângă încheetura gleznelor, iar prin tot corpul simte dorul să și destindă îmbucăturile, de unde osul se leagă de os ca de fiorul prestitor al unui acces de friguri.

A eșit de dimineață, mână de pri-goana unui neastâmpăr nedeslusit și în colț la Dragomir, în grămădeala trofai-rului îngust, s'a proptit de pieptul lui. Prin multind, nu'l văzuse și numai bariera osoasă ce o oprea locului, i-a dat intuiția cine-i omul care-i tăia ca-lea. Aceeași simțire îl va fi străbătut și pe dânsul, ori poate el va fi văzat-o: acum, însă, stau pironiți, ea, așteptând supusă, întrebătoare, oferindu-se, el, calm, sigur, recules, depănând firul por-nit de astănoapte.

A luat-o de braț și a împins-o ușor la vale, spre piața teatrului. Ușa unei mă-șini s'a deschis și urmată de el a în-trat ea în mașină, fără nici o fereală, docilă, automată.

Nu mai după ce roțile au prins a se învârti și un braț vânjos i s'a ncolăcit de jurul mijlocului, strivind-o în înche-etuva dintre umărul lat și pieptul pu-ternic, s'a desmetcit ea puțin, nu ca gând de răzvrătire, ci în dorința unei deslegări a necunoscutului în care, de-aseară, se chinuia.

— Cine ești tu?

Băgă, imediat, de seamă că-l tutu-este, dar nu se feri. Cum s'ar mai fi putut altfel!

El se uită la ea cu acea privire a po-sesiunii virtuale și aproape de obrazul ei aprins, sopți ferm:

— O să știi.

— Unde mă duci?

— O să vezi.

Și ea n'a mai insistat.

De cincisprezece zile, procesul germi-nal, își urmează orbita. Primăvara își multiplică, la infinit undele generatoare

și indivizii le absorb ca tot atâția con-densatori de semne opuse.

În polemul împalabil, în ciripitul depe streășine, în scânteele privirilor fugitive, în lunecusul surăsurilor pur-purii, în ușor atingerea umerilor, în-colțese sporii latenti, fatali, ai polilor ce se caută, se atrag, se găcesc și, ca de efluvii tot atât de descărcări electrice, atmosfera este saturată ca o seră er-metic închisă.

De cincisprezece zile, ea trăește, res-piră, umple această atmosferă. O ali-mentează și se alimentează din ea. E-lement redus, modest, uniform, dar de-finit, material, indispensabil ambiantei rezultantă a componentelor infinit mici și infinit multe, vibrând în complexul lor ca și în țesutul lor intim, cu aceeași intensitate, după aceleași norme tipice, imuabile, fatale.

O stare de sfârșeală voluptoasă, de su-ferință eliberatorie a unui abces supra-copt pe care o mână dibace îl stoarce cu apăsări savante, o destindere a ul-timelor articulații într-o baie temperată, după o muncă istovitoare. O saturare treptată a moleculelor impregnate de suciri în necurmată primenire. O mulțumire generală, complectă, terminată.

Își alesese ceasurile de dimineață. Îi erau mai comode, aerul mirosea mai frumos, simțurile îi erau mai odihnite și mai nerăbdătoare. Sosea la el înfri-gurată, în toaletă potrivită, lacomă de minutele disponibile.

Cine era el, tot nu știa. Se obicinuse, însă, imediat, cu anchinatul. Avea ci-nismul intim și legitim, să și spu-e că identitatea îi era absolut indife-rentă și că numai omul o interesa. S'apoi nici el n'a stăruit, nici n'a în-cercat măcar să știe cine-i ea.

Cine sau ce putea să fie el! Vrăbioiul de cornișe. Înțelegea bine, ea, căreia, cuvintele dragoste, sentiment, înclina-țiune, nu i mai spuneau, de mult, nimic. Își incredința ei asta și-l pricepea la fel și pe dânsul, fără să se măhnească, în-telegătoare, Vânt de primăvară, Impe-rechere de sezen.

Locul de întâlnire îi provoacă asociații de idei, care, în adevăr, o amuzau. O mansardă. Un cuib lipit sub o streă-sină. Și linia de beton reliefaându-se ca o bandă pe deasupra ferestrelor joase ale cămăruței spoită cu var, lăsa închi-puirii drum să găcească, sus, apropieri concomitente, comparații sugestive.

Înălțimea asta, la care hazardul o cătărase, i se părea predestinată, sim-bolică. Tot depe o cornișă și tot dintr-un hazard i se sugerase intuiția unei so-luții, i se deslășise un punct de între-bare și potrivirea asta a întâmplării, îi chema, fără știre, zimbetul pe buze.

Intrigat, o întreba el:

De ce zîmbești?

Și drept răspuns, își impletea ea, și mai strâns, brațele de grumazul lui.

El, firește, nu mai stăruia. Dacă zîm-bește, înseamnă că-i mulțumită.

Și era mulțumită. În toată ființa ei, o stare de echilibru sănătos, care-i dă-dea senzația de ceva sigur, stabil, satis-făcător, ca după dibuirile obositoare, enervante, întru cercetarea unei pro-bleme de algebră deplin rezolvate. Își zâmbea singură, îngăduitoare cu ea în-săși, față de simplitatea soluției și o nedumerea constatarea de a fi trecut, deatâteaori și așa de aproape pe lângă ea, fără s'o presimțea. Era surprinsă de proximitatea amănuntului revelator, atât de frequent, atât de firesc, atât de primitiv și se întărea în credința că a-tâtea probleme fiziologice, că toate pro-blemele fiziologice, își au deslegarea lor în natură, la depărtarea brațului. N'a-vem decât să privim natura.

Dar ceace, în deosebi, o încânta, era lipsa emoțiilor seci. După cum n'o inte-

resa cine-i el, tot așa și încă mai puțin, ce face el, cum își trece timpul în cele douăzeci și două, din douăzeci și patru de ore, despărțitoare. Un sentiment de gelozie, i s'ar fi părut pueril și ideea că, în acest interval de timp, dânsul *ciripea* — imaginea i se intrupase acum — pe alte cornișe, îi stărnea din potrivă, un sentiment de admirație, de atracție.

Despre ponderea morală a omului, nu și putuse forma nici o credință și nici nu căutase să se edifice cu privire la așa ceva. N'avea nici o curiozitate. Avea numai dorință. O dorință care umplea complet spațiul celor două ore disponibile, tot așa cum de complect, corpul ei umplea spațiul dintre brațele lui. Pentru asta îl cunoscuse doar. Pen-tru asta se găsea acolo. Restul? La ce și-ar mai fi pierdut timpul să-l scru-teze.

Și contrastul dintre senzațiile ce o în-cercuiau în acele momente și ideea unor investigații cu totul străine preocupărilor ei actuale, îi apărea atât de bizar, atât de comic, că spasmul unui chicot copilăresc, îi sălta, ușor, pieptul desvelit.

De astă dată, el nici n'o mai întreba. În albul strălucitor al rotundurilor ce svăceau, își scoabia dânsul lacom, loc buzelor, iar ea, într-o încordare a sim-țurilor, cambrându-și tare mijlocul, mai mult și le oferea.

De îndemnul simțurilor, așa biciuite, alte potriveli îi răsăreau, atunci, în min-țe și de ele se scutura ca de niște gân-ganii uricioase, pironindu-și toată ființa, toată puterea ei de simțire, asupra omu-lui care-o strângea în brate.

Și conveniențele? Nu cele față de lu-mea în care trăia. A iată ceva ce nu-i va turbura conștiința! Dar față de ea. De acea conștiință a binelui și a răului. Această capitulare, din primul moment, primului venit.

Nu era nici una nici alta. Momentul era culminarea unei așteptări lungi, la-fente, inconștiente, dar reale, iar el, o-mul, era încarnațiunea acelei așteptări. Nimeni nu era produsul surprizei și nu de o surpriză a cărnii putea fi vorba. Nu șocul brutal, neprevăzut, deteminat o congestionate bruscă a acesteia. Pro-cesul fusese lent, gradat, cu etape bine definite; doar pentru soluționarea lui, prezența simplă, întâmplătoare, poate fa-tală, a factorului rezolutiv, a fost sufi-cientă. Care era vîha ei? Pentru ce îi fusese hărăzit acel corp frumesc întoc-mit ca un mecanism de ceasornicrie, în care fiecare roțiță își avea angrena-jele ei numărate, mișcărilor ei hotărîte?

Și de escapada, fugoasă în care se lăsase purtată, ce scrupul avea să și facă? A-patia profundă, marasmul morbid al u-nei stări de renunțare aparentă, fusese scuturate într-o tresăltare a fibrelor ca de atingerea celor doi poli ai unei ma-șini electrice. Sguduitoră a fost puterni-că, dar destinderea odihnitoare. De fi-urul continuu, uniform ce-o străbătea, simțea ea cum fiecare fibră a corpului se desmortește, cum sângele își reia cir-culația normală, învietoare, cum ființa ei întreagă, renaște. Avea dreptul să fie fericită și era fericită.

Vrăsta ei nu mai era a primei tinerețe. Aceasta trecuse, dar îi lăsase intactă fră-gezimea cu toate farmecele ei. Într-un îmbold de conștiință dar îndreptățită prezumție, prețuia just frumusețea ei triumfătoare, darul regal ce-l făcea a-mantului ei. Cetea asta în nerăbdarea lui înfrigurată, în vibrarea febrilă a îm-brățișărilor lui fierbinți, în focul sălba-tec al privirilor sale aprinse, care acum, ca și atunci, o despuiau înainte ca ulti-ma pânză să fi căzut și atunci gândul că ar putea fi de prisos, la un moment

SBURAU PĂSĂRI INDOLIATE...

de AL. CAZABAN

D'asupra bălții, se purta, — rotindu-se — un stol de păsări rare...

Erau păsări albe, cu aripile negre. De dimineată, se învârtiau într-una, fără să se depărteze de baltă, fără să se așeze, odată, pe un grind sau pe o altă ridicătură...

Neobosite, fălăiau din aripi, oglindind în valuri, pete săltătoare, când albe ca zăpada, când negre ca păcura. Tipau alarmate.

Și țipetele lor, întretăiate de bătaia vântului și înăbușite de foșnetul papurei, aducea când a schiaunete de câțel, când a scâncete de copil.

În locul său de pândă, vânătorul amorțise de atâta așteptare. Toată noaptea veghiase pe o buturugă, pândind vanaul care nu se mai arăta. Se apropiase de amiază și tot nu se îndura să plece fără să ucidă o vietate.

Oboseala îl învingea.

Și foșnetul monoton al papurei și țipetele acelea necurmte ale pasărilor albe cu aripile negre, îi mângâiau par'că nervii, cum îi d'ar fi mângâiat

mirosul unei flori cu puteri adormitoare.

Plecuse de acasă, cu inima întunecată de o neagră presimțire. De trei zile plecuse și încă purta în ochi o imagine neștearsă: Femeia lui aplecată d'asupra leagănului unde scância. — dureros — copilul său bolnav de o săptămână. Îi vedea încă brațele-i străvezii cum se frământau în aer, chemând, par'că, un ajutor îndepărtat, de acolo de sus, dincolo de tavan, dincolo de nori, — din pustietatea nepătrunsă a cerului.

Și acum din ce în ce, oboseala îl stăpânea mai tare.

Și foșnetul monoton al papurei și țipetele necurmte ale pasărilor albe cu aripile negre, îi păreau un cântec de leagăn, un cântec cu care își adormia, de multe ori, copilul.

Și par'că în clipa cea, el singur îl cânta.

Din mâna oboșită, simțea cum îi alunecă pușca, înecșor, cu vârful țevilor în jos.

aripioare, nu se mai putea chemătoare, pasivă. Stă dreaptă pe picușele ei subțiri ca niște chibrituri și-și sburlește, amenințător, gulerașul de pene mititele din jurul gâtului. O încercare a lui, este respinsă cu lovituri de cioc și cu protestări în voce: țâr-țâr-țâr! Exact par'car zice: ia lasă-mă'n pace! El revine, insistă, aceeași primire ostilă.

Din fereastră, glasul Domnului, care asudă potrivindu-și cravata, înește pe potrivă smunciturilor:

— Hai? Nu te duci?

Doamna răspunde alb:

— Nu.

Vrăbiuța a săgetat depe streășină, urmată de aproape de vrăbioiu. Din văzduh, se aude furios: țâr-țâr-țâr! Protestările se pierd în depărtare. Explicațiile vor continua pe altă streășină și apoi pe alta și pe alta, până când, învins de rezistența îndărătnică a partenerii și convins de zădărnicia unei stăruinți ce nu mai găsește ecou, vrăbioiul se va resemna, Maurul și-a făcut datoria.

Primăvara s'a sfârșit. Pe ecliptic, pământul aleargă, nerăbdător, spre punctul de unde a plecat. Până atunci, așezările firești își calea ciclul lor, uniform, fatal, etern.

Din ambrazura porții, Domnul mai cată o dată la Doamna nemiscată și gândește:

Păcat! Îi priiau așa de bine!

Apoi, pleacă la Bursă.

Nu mai auzia nimic: nici foșnetul monoton al papurii, nici țipetele necurmte ale pasărilor albe cu aripile negre.

Din toropeala asta, îl trezi deodată o căldură supărătoare, aproape o arsură. Din centrul cerului, soarele își revărsă văpala, încropind până și apa adăpostită la umbra rece a papurei..

Păsările cele albe cu aripile negre se rotiau deasupra lui ca un stol de corbi, în jurul unui cadavru.

Se scutură grăbit ca de o povară. Cu o mișcare necăjită, duse pușca la ochi: Detunătura răsună puternic, clătănind tot șiragul zidurilor de papură.

Un țipăt ascuțit, ca țipătul unui copil, străpuse aerul și o pasăre atinsă, săgetând lumina, ca o dungă tarcată, căzu pe apă, cu aripile deschise.

Când o luă de jos, se mai sbătea încă. Pușcașului îi fu par'că rușine de isprava asta. Pentru întâia dată în viață, avu scârbă de patima lui de vânător.

Se uită la pasăre, aproape îndobitocit:

Din ciocul ei subțire, picături de sânge se rostogoleau, ca niște mărgelile de rubin, pe albul de argint al pieptului. Vânătorul nu mai stătu acolo. Plecă grăbit, după ea ascunse, sub o frunză de nufăr, pasărea ucisă.

Pe poarta casei lui, eșiau cu smerenie oameni necunoscuți... Și din vârful celor doi stâlpi, de departe văzu cum fluturau în aer, amestecându-și culoarea, un zăbranic alb și un zăbranic negru.

AL. CAZABAN



AL. VĂITOIANU

UNCAZ...

Sânt bun prieten cu doctorul Frateș, excelent psihiatru. Prietenia noastră ține din copilărie. Am învățat împreună în școala primară și în liceu! După absolvirea liceului ne-am despărțit: eu m'am dus la drept, iar Frateș s'a înscris la medicină.

Sânt zece ani de când ne-am despărțit. În acest timp n'am avut prilejul să mă întâlnesc cu Frateș. Auzisem despre el doar că face studii eminente și-și petrece toată vremea în spitale și clinici. Colegii lui de facultate povesteau despre vrednicia lui la învățătură, căreia îi închina și cugetul și sufletul.

Nu esea nici să se plimbe, nici să petreacă. Se pusese cu desăvârșire în știință, pe care o îmbrățișase cu pasiune.

Eri m'am întâlnit cu el. Ne-am îmbrățișat și am început să vorbim despre trecut. L'au rugat să luăm masa împreună. Am mers la mine acasă și după masă am început iar să povestim. Eu l'am spus o pățanie în legătură cu primul meu proces, iar el mi-a istorisit următoarea întâmplare:

— Eram asistentul profesorului C..., marele practician de boale nervoase. Dintre bolnavii pe care îi vizitam, pe cei mai ușor bolnavi îi încredințam pentru îngrijire familiei, după ce le prescriam tratamentul, iar pe cei mai gravi și deci mai primejdiosi îi trimiteam la spitalul special de boli nervoase.

Intr'o zi mă aflam în cabinetul de consultație al profesorului meu, la dânsul acasă în orele de consultație, după amiază, când deodată ușa se deschise brusc și o infirmieră năvălește emoționată:

— Doamna profesor, nebunul care era adineauri în salon a fugit!

După primele clipe de confuziune, femeea izbuteste să ne lămurească: cu cinci minute înainte sosise un bolnav însoțit de un domn, ruda a sa. Infirmiera îi conduse în salon, în așteptarea vizitei medicale. Pacientul avea aerul foarte liniștit, era îmbrăcat bine și ni-mănuși nu i ar fi putut da în gând că suferă de o boală atât de înfricoșătoare. Domnul care îl însoțea, după ce lămuri în taină pe infirmieră de boala rudei sale plecă spunând că se întoarce mai târziu. Bolnavul rămase în salon, în primăria infirmierii. Aceasta, văzând atitudinea liniștită a bolnavului, se duse într'o altă cameră, să aducă medicamentele necesare în vederea vizitei medicale. La întoarcere — bolnavul dispăruse.

Chestiunea era destul de serioasă. Dispariția bolnavului implica și răspunderea personalului. Profesorul mă rugă să mă ocup eu de această chestiune și să cercetez urma celui dispărut. Mă îmbrăcai și pornii în căutare.

Primul care mă lămuri fu sergentul de stradă: acum trei minute un domn, îmbrăcat în pardesiu cenușiu cadrilat eșise din casă și se îndreptase, oarecum grăbit, pe o stradă lăturalnică.

Mă avântai și norocul făcu să-i dau de urmă. Grație pardesului cadrilat, pe care îl purta, omul meu fusese recunoscut de o fetiță, ce ședea în poarta unei case și care mă asigură că domnul în pardesiu cenușiu cadrilat intrase adineauri într'o casă, vis-a-vis.

Casa era luxoasă și înconjurată de o curte frumoasă.

Incepuse să se însereze. Toate odăile erau luminate.

Vrui să sun la ușa de intrare, dar ușa se deschise înainte ca să fac vre-un gest și un fecior mă pofti să intru.

Pătrunsei în vestibul. Întrebai de stăpânul casei. Feciorul îmi răspunse că numai toamna este acasă. Apoi îmi luă pălăria și mă invită să intru. Fui apoi introdus într'un hall strălucitor, plin de lume. Se auzea muzica. Înțelesei că în casa aceea era petrecere cu invitați și mă pregății cum să procedez mai cu discreție și fără să alarmez lumea.

Îmi dădui seama că toți cei din jurul meu nu-mi dădeau nici o atenție specială, considerându-mă probabil drept invitat. Îmi luai acest rol și mă pusei în observație.

Nu cunoșteam nici numele, nici fizionomia nebunului. Totuși aveam încredere în observațiile mele clinice. Incepând dar să mă plimb prin odăi, atent la toți pe care îi întâlneam.

Ce devenise nebunul? Era printre noi, sau se ascunsese. Era familiar al casei, sau intrase aici, atras de lumină și probabil de muzică?

Cu aceste probleme în minte examinam încăperile, când nimerii în odaia unde cânta orchestra.

Și ce văzui? În fața muzicanților, care cântau, un individ în picioare, cu un instrument foarte ciudat în mână, un fel de gitară, sărea și țopăia, strigând și făcând din gură ca pisicile, ca mânia și ca berbecii: Pe cap avea un fes de hârtie. Din când în când se oprea, apuca o trâmbiță, sufla scotând sunete stridente și dezordonate, apoi iar sărea.

„Asta e nebunul” mi-am zis. Ceilalți râdeau. Nu bănuiau probabil pe cine au înaintea lor. Vrui să mă reped să-l apuc în brațe și să strig. În acel moment însă orchestra încetă, individul se liniști brusc, aruncă coiful de hârtie, își puse trâmbița cu grije într'o cutie căp-

tușită cu catifea și se așeză pe un scaun în mijlocul celorlalți. Scoase o țigare liniștit și apoi începu să vorbească cu ceilalți. Prin urmare mă înșelusem. Trecui iar în salonul cel mare, unde era mai multă lume adunată. În mijloc, un domn scria la față declama niște versuri. Ceilalți îl ascultau. Trăsei cu rechea și tresări. Domnul acela spunea niște bazaconii grozave, din care nu puteai înțelege nimic. Vorbea de fecioare cu bize strivite, aruncate pe corăbii în care morții steteau la proră. După aceea invoca floarea de migdal să coboare pe o scară de argint. Așteptam să isprăvească, să-l iau binișor de braț și să-l scot afară.

Incoherența aceea era stigmatul demenței? Spre uimirea mea însă domnul acela fu aplaudat la sfârșit și felicitat. Trecui în alte încăperi. Într'o odăie în fund, în care se aflau plante și covoare zării două persoane, prin cristallurile uși. Atitudinea acestor două persoane îmi atrase luarea aminte. În aceea odaie se aflau o doamnă și un domn. Doamna se uita speriată și căută să scape. Domnul îi aținea calea, pândind să se repeadă asupra ei.

„Nebunul” îmi fulgeră prin minte și eram gata să sar între ei. Înainte să fac însă primul pas, domnul prinse doamna de talie și o sărută pe gât. Îmi potrivea așteptărilor mele, doamna închise ochii, începu să râdă ușor, apoi după ce se despărți de domn, se pudră își defte cu roș pe buze și trecu în salon.

Din ce în ce mai nedumerit, hotărâi să mă prezint gazdei. Doamna mă ascultă și dela primele cuvinte exclamă:

— E hărțu-meu. Iar a fugit. Trebuie să fie în odaia lui. Ne-am căsătorit și după un an a înebunit.

N. KIRIȚESCU

POEME ÎN PROZĂ

FOIȘOARA

Lunca ce se răsfată sub fereastra casei mele în chiotele de veselie ale stolorilor de copii, a adormit. Bland ca un copil în poala mamei. Pădurea l'a freamătat cântece de leagăn.

Acum o învățue în umbre de întunec. Și-apoi se culcă și ea.

Întreg cuprinsul a amuțit. Tace și pământ, și cer cu turme de stele. Luna răsare în marginea zării. Pare un foc la o stână...

Ce adâncă-i tăcerea. Dorm și isvoarele. Dar de dincolo de râu străbate un cântec. Coboară pe aripi de ceață argintie.

E al tovarășului de trudă, coborât în mormânt fără vreme. Glasu-i e mai cald, mai limpede... parcă-i de inger.

„Tăcerea-i inima lumii. Ea n'are nume. Ea e moartea vieții și viața morții.

„Nedejde-i tăcere, voința-i tăcere, iubirea-i tăcere, durerea-i tăcere, moartea-i împietrire. Si viața însă-și, în întregul ei, e numai o luptă pentru tăcere, după zadarnicile rătăcirii ale copilăriei și ale tinereții pentru a putea vorbi. E, odată

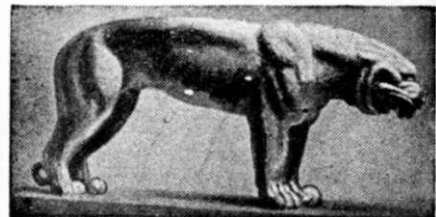
cu revelarea adâncimii celor ascunse în noi, lupta pentru a cuceri tăcerea: pentru suprema armonie a sunetelor, care nu rănesc, a culorilor cari nu strigă, a gândurilor cari nu tulbură, a iubirii care nu cheamă ci merge.

Și tot avântul liric e o inițiere într-o tăcere.

E cântecul nupțial al îmbrățișărilor făcute, e cântecul funebru al morții tăcute e cântecul de jubilar al transfigurării creatoare ce se apropie și care se va sfârși în tăcere“.

Si cântarea prietenului părea tăcută. Înțelesul ei adânc mă înfioră. Iar liniștea din juru-mi îmi număra pulsul vieții.

Z. SANDU



in străinătate

GEORGES CLEMENCEAU

Georges Clemenceau a murit. Numele strălucit se confundă cu 60 de ani istoriei noastre.

La fost inconjurat în timpul vieții nu numai de o glorie universală, ci și de popularitatea aceea pe care puțin eroi noștri naționali au cunoscut-o și de care „Părintele Victoriei” ar fi putut să se îmbete fără măsură; totuși acest om ilustru a murit singur, și ce a cultivat și și-a apărut cu ge-n singurătatea.

Disprețuia onorurile și tot așa, într-o măsură, disprețuia oamenii. A avut un fel de amărăciune mândră în vârstă și ai acestui ilustru om de aceluși al marelui război. Demonul său era orgoliul; cu el dispărea unul reprezentanții cei mai caracteristici individualismului secolului al XIX-lea. Poate că în expresiunea ultimei sale înfățișări Georges Clemenceau să fi rămas zadarnicele dar grandioasele omagii pe care popoarele le acordă rămășițelor pământești ale personajilor demeritului recunoștința națională: în orice caz dacă mândria sa postumă trebuia să se mulțumească cu un epitaf scurt, siguranță că nu puteau fi decât a două patru cuvinte: „A FOST UN OM”, cuvinte care trebuiau gravate pe lespe-mormântului.

El pretindea nimic altceva decât libertate și dezvoltare a personalității sale, pe care o știa puternică și înălțătoare, științific și științific, așa cum era tinerii studioasă sub cel de-al doilea imperiu, hrănit cu Spencer și Stuart Mill. Clemenceau nu cerea religiei nici o mână și nici o reconfortare; și neîncredințat că fără speranță și fără teamă de viitorul doctorul Georges Clemenceau a părăsit lumea aceasta.

El a fost contrariul unui sceptic în progresul, în dezvoltarea civilizației, în viitorul omenirii, o credință vagă ca să-i îngăduie să făurească filosofie adevărată, dar destul de rotundă și destul de profundă ca să întrețină el un mare ideal. Credea în libertate, o revendica pentru el, și cu toată-puțințurile sale jacobine și tendințele autoritare, voia ca guvernarea să revină „omului liber”. Credea asemenea în patrie. Acest „vandeian” politic este a fost totdeauna un „pos-tul” a proclamat intangibilitatea murilor revoluției franceze, care a re-put să desavoeze excesele teroarei și să voia să deosebească începutul revoluției de totul ei, a fost în același timp un patriot.

El a fost tipul republicanului patriot sau de grabă al jacobinului cărăia în armata. A combătut pe Ferry și pe Ribot și totuși abia acum se poate să divergențe îl despărțeau de alți mari bărbați. La drept vorbind, există mai multe feluri de a fi republi-can, în Franța. Nu există decât unul, bun și în felul acesta din instinct și din rațiune așa a fost Clemenceau. El a fost un adevărat francez, cu zâmbetul Voltaire, cu gluma lui Gavroche, și cu curajul ca Foch, curajos ca și omul al cărui cu care în punctul culminant al războiului înțeles atât de bine în tranșee

Mistica jacobină, mistica națională: cum oare aceste două muze n'ar fi sfătuit la acțiune pe acest tânăr medic din Montmartre care vedea prăbușindu-se în jurul lui instituțiile imperiului, și pe care caracterul său agresiv, îndrăgnet și polemic, îl clasau firește în opoziție? Ca socialist convins Georges Clemenceau a intrat în politică, a trecut prin războiul dela 1870—71, prin Comuna și chiar prin Adunarea generală. Dar acest mare bărbat de stat trebuia, în virtutea unei predestinări sentimentale și intelectuale, să sufere mai mult decât oricare francez de nenorocirile Franței. Însemnat cu fierul roșu de desmembrarea patriei și de umilirea națională, a purtat cu el, timp de 40 de ani cu această rană veșnic sângerândă un fel de nostalgie a ridicării naționale și tot astfel dorința revanșei.

Va aduce el care aspirațiilor lui de patriot toate jertfele necesare? Nu va uita el uneori în controversele sale cu oamenii mari ai regimului că unirea între francezi este cea mai bună garanție a unei refuzierii franceze? Mânia luptei nu-l va sili oare să facă operă de gladiator nelindurat, în cursul anilor turburi în care Franța nu-și reluase încă locul în lume și când republica franceză căuta în mijlocul neînțelegerilor și al crizei, echilibrul pe care nu-l găsisese încă? Foarte tânăr, Clemenceau în plină luptă politică a fost adesea dărâmat, atunci când trebuia să fie constructor. Nege atunci când era vorba să afirme; opozant când era vorba să erijeze partidul republican în partid de guvernământ. Bogatul său temperament, combativitatea sa, hotărârea lui, de a avea totdeauna dreptate și tot așa spiritul său critic au făcut din el copilul temut al revoluției.

Cine ar fi putut pronostica în această perioadă înfrigurată a lui Georges Clemenceau că polemicul aprig al ziarului „La Justice”, că teribilul interpelator, că parlamentarul care știa să facă din arena Camerei un cimitir de ministere, va reprezenta într-o zi principii autorității și ideea națională? Fără îndoială, Georges Clemenceau însuși ar fi fost singur capabil să discernă forțele binefăcătoare de cari dispunea, de tot ceea ce acțiunea sa inflăcărată, uneori dezordonată, ascundea celorlalți. Oricum, a săvârșit greșeli, greșeli de politică internă, generatoare de greșeli de politică externă. Inconjurat de o sumedenie de dușmani, pradă vehementelor critice pricinuite de atitudinea sa agresivă, a fost învins într-o zi. Excluz din parlament, exclus din politică, părea că destinul l'a eliminat pentru totdeauna din viața publică.

Dar atari bărbați nu sunt niciodată învinși, pentru că nu admît niciodată înfrângerea lor. Scriitor, filosof politic, romancier și ziarist cu afacerea Dreyfus, Clemenceau a efectuat o reîntrare senzațională urmată peste câțiva ani de obținerea unui mandat de senator. Și atunci Georges Clemenceau, matur dar nu îmbătrânit, îmbogățit de toată experiența pe care o dă nenorocirea, a început să ia în fața țării figura lui definitivă. Pa-

triotul a învins socialistul, căci, președintele consiliului de miniștri Georges Clemenceau a dat aspre lovituri socialismului atât înăuntru cât și în afară și a reușit să potolească poftele Germaniei care aproape scosese spada.

În adevăr totul îndepărta pe Clemenceau de socialism: temperamentul său aristocratic, individualismul său fără concesiuni și mai ales bunul său simț care nu se putea împăca cu subrelele teorii marxiste. În dese rânduri a avut ocazia să arate neantul și golul utopiilor sonore ale unui Jean Jaurès. Din epoca aceasta datează începutul popularității sale în masele profunde ale țării. Începuse să se uite desinvolvura lui mândră, felul adesea inscilent cu care înfrun-ta opinia, atacurile sale adesea nedrepte, spre a nu se mai vedea în el decât francezul de rasă cu spirit caustic ostil nebuloselor sau perverselor doctrine străine nouă, patriotul curajos veșnic gata să îndeplinească gestul pitoresc și semnificativ care cucerește sufletul mulțime. În ciuda vârstei sale vitalitatea nu-i scăzuse și tot astfel gusturile-i pentru risc și acțiune. Era gata să joace la prima ocazie, un mare rol național.

Și ocazia aceasta grozavă și temută i s'a înfățișat cu declararea războiului. Primele noastre înfrângeri apoi lunga stagnare a luptelor de tranșee i-au schimbat temperamentul otelindu-l patriotismul. Deveni acru, clocitor. În mulți atacurile în contra guvernamentului și criticele împotriva comandamentului. Nu putea să se împace cu ideea de a nu avea primul loc în conducerea războiului, de a nu fi sufletul apărării naționale, de a nu lupta, de a nu servi. Se istovea din cauza inacțiunii. Când îi fu dat în sfârșit un rol, sarcina care-i incumbă a fost uriașă. Clemenceau a fost la înălțimea ei, și-a pus tot sufletul, căci prin el țara a dobândit victoria.

În timpul lungilor luni ale marelui război, moralul slăbea, Clemenceau îl ridică urmărind defetismul cărăia și dădu lovitura de moarte: „Fac războiul!”, spunea el, dând francezilor impresia că luptând, fără a ține seama de nimic, marea la infinit sortiile noastre de izbândă. Acest luptător, acest viteaz, o bișnuț să dea și să primească lovituri, a adus în mijlocul luptelor naționale acea energie neînfrântă, acea voință încăpățanată și aspră cari nu l-au părăsit toată viața în bătălia de idei și în ceea ce a numit el odinioară „lupta socială”.

Franța are atunci în el și în Foch bărbați cari îi trebuie: Foch este marele tehnician, câștigătorul bătăliilor; Clemenceau este tribunul național, făuritorul suprem al salvării obstestii: amândoi — întâlnire mișcătoare — sunt oamenii forței morale cari nu acordă nici o încredere nici mecanismului, nici spiritului geometric, dar cari dimpotrivă acordă o încredere nelimitată puterilor sufletesti.

Georges Clemenceau din anii 1917 și 1918 intruchinează tot ce există mai înălțător în istoria noastră: îndărătnicia unui mare popor să apere, apărându-se, o cultură, un idealism, un ce aproape de

p l a s t i c a

EXPOZIȚIA HONORIU CREȚULESCU

SALA ILEANA. — CARTEA ROMÂNEASCĂ

Pictorul Honoriu I. Crețulescu, expune pentru a treia oară, lucrările sale efectuate în ultimii doi ani, cari îl pun în

Cel ce pășește în expoziția dela „Cartea Românească” rămâne dintr'un moment sugestionat de reprezentările fe-

lescu spre o direcție anumită. Toate genurile cu multele lor subtilități sunt reprezentate cu reușită preocupare la expoziția din sala Ileana.

Astfel executarea fină de o sublimă minuțiozitate și delicatețe picturală, evidențiază cu prisosință în minunatele sale peisagii: Toamna, Peisagiu de iarnă, Căsuță la țară, Clopotnița Păsărea, Mănăstirea Agapia, Biserica din Sat, Căsuță la Sibiștea, etc., cari îl așează în rândul marilor reprezentanți ai acestui gen. Multe din peisajele sale aduc aminte de Grigorescu.

Dar la expoziția pictorului Crețulescu găsești și unele realități ale specificului nostru pur. Dealtfel aceasta este ceva nou ce inaugurează expozantul cu succes. Astfel sunt cu ardoare expuse în culori vii și pline de viață țărâncile noastre dela țară: „La munca câmpului”, „La treerat” sau „La desfăcutul porumbului”. Găsești deasemeni felurite obiceiuri strămoșești cari mai există pe alocurea a căror redare imbinată minunat cu nota realității, a impresionat pe M. S. Regina Maria, reținând câteva dintre cele mai specifice ca: „Procesiune de ploaie”, „La depănat”, etc..

Ca la fiecare expoziție a lui Crețulescu nu puteau lipsi nici florile și capetele de expresie, cari au găsit și de data aceasta un loc de frunte prin coloritul lor îngrijit cu linii de expresivă nuanțare picturală în: „Ochiul boului”, „Crianțaneme”, „Pansele”, „Bujorii”, precum și în Moșu Grigore, Popa Andrei, Portretul Ministrului plenipotențiar, C. Nano, etc..

Intreaga expoziție respiră o atmosferă de curată seninătate imbinată armonios cu realitatea specifică — cu măiestrie aleasă — care ne îndreptățește ca pe lângă laudele ce le a adresat M. S. Regina Maria cu ocazia vizitei Sale, să dorim ca și viitoarele expoziții ale pictorului Crețulescu să fie la înălțimea artistică prezentă.

MIHAIL GHI. CONSTANTINESCU



HONORIU CREȚULESCU: La joc...

tr'o atmosferă de crescând progres, atât prin noutatea ce aduce cât și prin executarea măiastră ce o deține într'un grad superior.

nedefinit, dar totuși foarte precis de care orice francez demn de acest nume are mai mult sau mai puțin cunoștință și care îi pare preferabil ori cărui lucru, în deobște unei vieți fără libertate și fără onoare.

Georges Clemenceau din timpul marelui război, are ceva din Jeanne d'Arc, Hoch și Gambetta.

Acest moșneag măruntel al cărui automobil plin de praf sau de noroi a fost văzut de parisieni înapoindu-se de pe front în serile celor mai sumbre comunicate, acest „bătrân civil” care știe să vorbească soldaților asemenea fecioarei din Orléans, acest om care nu se teme nici de gloanțe nici de răspunderea războiului, este pur și simplu sufletul Franței, ceva care nu deviază, care nu se pleacă, ceva nespus de mare, este nemuritor!

Georges Clemenceau semnatul protestărilor alsacienilor și lorenilor din Bordeaux; Georges Clemenceau, omul revanșei, ar fi putut să moară la ora măreață când, citind dela tribuna Camerei clauzele armistițiului, auzea tunul bubuind în cinstea victoriei care procla-

mate și din domenii multiple, ce îi se înfățișază ochiului. Nu poți decât anevoe și fără șansă de completă reușită să desprinzi înclinarea pictorului Crețu-

ma lumii reconstituirea integrității ei naționale.

Gloria sa, în această clipă unică, a fost incomparabilă.

De atunci a participat la elaborarea unei păci, care n'a fost pacea noastră. Ar fi putut face mai bine? Din nefericire nu era singur: istoria nepărtinitoare va judeca eforturile lui și va împărți răspunderile. Pentru noi, în clipa când se închide acest mormânt istoric, nu voim să vedem în Georges Clemenceau decât eroul.

Din viața lui tumultoasă, nu voim să reținem decât ceace a constituit rațiunea ei de a fi; voim să exprimăm grațitudinea patriei celui mai autentic salvator al ei.

Omul de voință și mândrie care, după ce a agitat secolul său, a închis ochii, omul aspru care ar fi voit să moară în fața mării într'o singurătate turburată numai de fluxul amintirilor și suflul imensității, acest om și-a adorat țara și a avut fericirea s'o slujească. Această inimă mare care a încetat de a mai bate, n'a bătut decât pentru Franța: Și Franța recunoșcătoare va ști să-și aducă aminte.

(Le Temps)

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

„MARELE DUHOVNIC”,
de VICTOR EFTIMIU

— „Nu e nimeni atât de curat, ca să-și poată judeca semenii cu fruntea sus”.
Cu această expresie se încheie spectacolul și cortina se lasă peste sbuciumăle unei drame.

Admirabilă cugetare, dar așa de deapă preocupărilor, așa de sus, așa de lerică, așa de inoportună freamătului nostru cotidian de ambiții și desărtățuni, așa de neprielnică egoismului și rivismului nostru, așa de contrarie făcărniciei noastre continui. Și totuși adevărată e nu numai oportuna, dar profund necesară pentru spovedanie și îngăduință.

Ne măcinăm în învinuiri și ne răsfățăm egoismul; uneltim și mintim. Ne trebuie totus unitatea aparențelor. Dar a hiatus-urii, ce încoerente sunt în alăncul conștiinței.

Suferim că părinții și frații ne sunt mereu piedici ajungem, numai pentru ei au anume păcate, care impresionează făcărnicia opiniei publice. Suntem așa de vanitoși, că respirăm din plin, când ni se desvăluie, că fratele nu ni-i rate bun.

Urmăresc pe d. Victor Eftimiu în sețiile de cugetări, pe care le infiltulează Vorbe, vorbe. Fondul le e scepticismul născut dintr-o continuă înflorire de posibilități la adăpostul iertării. Nu m'a surprins deci tema noii sale piese: Nu-i nimeni atât de curat, ca să judece cu fruntea senină.

E în piesa d-lui Eftimiu un curaj tinesc de a smulge masca, de a rupe freșca parentelor și de a desvălui așa de comunul adevăr, că suntem cu toții păcătoși. Viața ne încurcă în itele ei. Pe noi hai mult și aceștia cad zdrobiți de pososul social, pe alții mai puțin și aceștia sunt birmitorii menii să îndrumeze.

D. și d-na Vulpache au doi copii, pe preotul Nicolae și pe pușlamaua Dinu. Preotul e curtos și harnic. În el, s'au us nădejdi că va fi un prietăr al bisericii, a suburbia din Câmpulung, unde slujește, venea odată lume multă să-l asulte. Dar mai apoi n'a mai venit. Purtările rele ale lui Dinu se răsfărgeau și supra preotului. Hămmanaua Dinu, când vede o femeie ieșind dela preot, la care e duse să se spovedească, o urmărea, șantaja că-i divulgă mărturisirea, mintind ca un mișel că știe tot dela frațele său. Vorba rea se răspândește cu atât mai ușor, cu cât e mai spurcată și mai necontrolată. Și astfel preotul Nicu era ocolit.

Ca să scape preotul de tot svonul deșănător, pricinuit de Dinu, trimite hămmanaua în străinătate. Atunci se află o taină familiară. Dinu e frate numai de tată cu Nicolae. E fiul d-lui Vulpache cu doica.

Până la sfârșitul actului al III-lea, desvăluirea aceasta a părut cam ciudată. De ce adică doi frați, cari au temperamente deosebite, trebuie să nu fie numai decât frați buni? I-a trebuit auto-

rului să demonstreze o chestiune științifică de ereditate? Și este numai decât o riguroasă lege științifică în acest sens? Poate să fie un răspuns comod pentru determinarea compasiunii ieftine, pentru fratele bun. Dar ce motivare dramatică nu s'a simțit nevoia acestei desvăluiri.

Dar de meritele și deci de dreptul preotului Nicolae, de a sui scările măririi nu era convins numai el. Era convins și devotata sa soție. Erau convinși și foștii săi colegi de seminar. Asistența a binevoit să-i creadă. Când doi dintre aceștia au venit să-i propue să se hotărască să facă pasul de înaintare, — să se despartă de preoteasă, trimițând-o la mănăstire, preoteasa a auzit. Și ea n'a voit să fie obstacol scumpului ei tovarăș, și s'a spânzurat.

Aici primul mare moment dramatic al preotului. El își înmuiașe gândurile în amărăciunea, că-i era piedică soția. Dar acum, când ea s'a sgrumat pentru el, din cauza lui, nu era el ucigașul indirect al ei?

Preotul Nicolae s'a dus la mănăstire. Spune, că acolo a dus viață grea de slugărnicie și umilire. S'a relevat însă și a ajuns episcop.

La episcopul Nicolae, venea o doamnă din societatea înaltă să se spovedească.

E văduvă. A păcătuit. I s'a urât cu viața ușoară. Ar vrea să plece la mănăstire. Episcopul Nicolae o îndeamnă la aceasta. Dar tocmai atunci se înpoiază după 20 de ani de vagabondaș, obosit și ratat Dinu. Față în față cu d-na care era gata să se ducă la mănăstire, Dinu găsește posibilitatea unui trai la fel cu traiul lui din străinătate, fără să fie dependent de episcop. Episcopului pare că nusi era indiferentă d-na care i se spovedise, pe care o îndemna să se ducă la mănăstire. Autorul nu spune aceasta, dar face să se întrevadă.

Se sfătuiseră 3 episcopi, cum să fie îndemnată d-na. Toți trei au fost de părere, să-și amâne plecarea la mănăstire. Când însă episcopul Nicolae a simțit, că între Dinu și d-na Clotilda Romano, din primul moment s'a încurpat prietenie, și-a schimbat imediat părerea, trimițând pe d-na Romano la mănăstire. D-na n'a plecat.

Dinu își începe traiul între femei, pe socoteala femellor. E amantul d-nei Romano, pe care o înseală și o fură. E amantul altora. E dorit și profită de naivitatea, sau mai de grabă de ispita mediului feminin.

Episcopul Nicolae ajunge mitropolit. Chiar în noaptea, în care e ales mitropolit, vine în casa d-nei Romano care dădea un bal.

Un mitropolit la bal. Cam straniu. Dar a venit. Impresie însă cu totul ciudată. — în bal între dansatori de toate categoriile și d-ne și d-re de toate toleranțele, Mitropolitului i se deschise calea cu sfesmece, cu lumânări, cu într-o casă a Domnului. Și atmosfera era ca într-o casă amenajată pentru domni și doamne, pe alese.

Patroana casei își vedește cabotinajul. Dar faptul că mitropolitul a venit noaptea la balul unei doamne, a cărei viață o știa, accentuează afecțiunea prea sfântului pentru d-na care i se spovedise, ca unui mare duhovnic. Sentimentul e firesc. A nu-l infățșa, e

o făcărnicie. Oricât s'ar sili canoanele călugărești și ținutele chiriarhice să smulgă din om, anume sentimente intime, nu le poate smulge. Ele rămân, sunt umbrite, anemiaste, obrocite, dar sunt.

Un anume modernism tinde să aducă mai mult aer în scră, o molcomă afirmarea de sinceritate. Provoacă de sigur surprize. Dar e o doborire a digurilor tradiției.

La bal, vine și șcf. al poliției. Acesta caută pe mitropolit și-i comunică fișele fratelui său. Pentru evitarea neplăcerilor Sf. Sale, Dinu trebuie să plece. Între cei doi frați urmează o explicație. Cea mai mare scenă din toată piesa. Dinu îi spune, că nu sunt frați.

Moment de înaltă tensiune. Mitropolitul simte o ușurare. Abia acum, se vedește de ce autorul nu l'a făcut frați. Ca să aibă puțința de a analiza sentimentul de bucurie, care a înviorat o clipă, pe mitropolit, că faptele rele ale lui Dinu nu se pot răsfărge și asupra lui. Dar Dinu atacă violent. Cu ce drept, cu ce autoritate i se fac lui imputări, când însuși Mitropolitul e vinovat, căci din cauza lui s'a spânzurat preoteasa.

Moment doborător.

Doborător prin durerea întință, dar și prin groaza de a nu se ști în afară.

Și atunci mitropolitul își dă seama, că și el e păcătos ca și Dinu. Nu se mai simte în stare să mustru:

— Nu-i nimeni așa de curat, ca să judece senin pe aproapele său.

Marea experiență a d-lui Victor Eftimiu de susținere dramatică, de întocmirea personajilor, de înlănțuirea tonalității scenelor e de mult apreciată. S'a spus chiar că d. Eftimiu e un virtuos al aparatului scenic.

Piesa are ținuta literară, cu care poetul Eftimiu ne-a deprins.

Interpretare bună.

D. Calboreanu a fost preotul, apoi episcopul și mitropolitul Nicolae. Rol mare pe care numai d. Calboreanu putea să-l susțină cu toată autoritatea. E unul din marile roluri ale acestui artist de foarte mare talent.

Dinu a fost d. Bălățeanu, pe care de astă dată îl felicităm din toată inima.

Preoteasa a fost d-na Agepsina Macri-Eftimiu. Bună, blândă, devotată. Un mare succes într-un rol de superbă dăiosie.

Părinții preotului, d. N. Soreanu, cu remarcabilă notă de umor naiv și d-na Ana Luca, cu ton de indignare.

În roluri de episcopi, d. Polizu, — cu mult prea declamator — și d. Săvulescu, — familiarizând oarecum, sub linia convențională o voicșie episcopală.

În rolul d-nei Romano, d-na Marioara, Voiculescu.

De mult n'am mai văzut pe d-na Voiculescu într-un rol așa de puternic susținut cu temperamentul d-sale vibrant. Cuvinte bune, d-nelor Irina Nădejde, Marietta Sadova, Toto Ionescu, Natașa Alexandra și Alexandrina Gusti și d-ilor Mărculescu, Pîntescianu.

B. CECROPIDE

AȘA ȘI AȘA...

POEZIA OCAZIONALĂ dispăre, odată cu entuziasmul tineretului. Și, în primul loc, poezia ocazională patriotică. E un simptom îngrijitor — tocmai din cauza regresului social pe care această constatare îl înregistrează. Tineretul nostru crește într-o înecăcioasă atmosferă de continuă negațiune, excepție: exaltarea eului-atât.

Iată de ce — credem — Societatea scriitorilor români, a premiat pe tânărul Gheorghe Panduru, autorul a 3 strofe pasabile de odă eroică, în care figura „lui Aurel Vlaicu“ ne este prezentată printr-o modestă înșiruire de imagini duioase.

MEA CULPA. Am fost totdeauna dintre puținii cari, cu entuziasm, încredere și generozitate, am insistat pentru încurajarea prematură a tinerilor talente. Le-am urmărit, oridecâteori mi s'a prezentat ocazia, le-am descoperit și le-am încurajat. N'ar trebui poate s'o spun, dar, personal le-am ajutat și le-am luat apărarea în fața unor colegi la ale căror obiecte prezentau eclipse totale sau parțiale, permanente sau accidentale.

Am scris la revistele lor, i-am lăudat în presă, le-am arătat — nu numai toată solicitudinea, dar întreaga prietenie.

Dacă fac totuși mea culpa — nu ei sânt cauza. Am siguranța că niciodată nu mă vor aduce aici.

Și totuși o fac — pentru că, la noi, lucrurile par a fi luat o întorsătură primejdioasă:

Majoritatea revistelor noastre literare — mi se spune — sânt nu numai serișe, dar... conduse și chiar... finanțate de elevii de licee. De-aici supraproducția de poezie, proză etc. și tot de-aici scăderea calitativă pe care aceleași le înregistrează — dela o vreme încoace. Că mulți dintre acești scriitori nu vor fi avut când să ajungă la o desăvârșire artistică — nimeni nu se miră. Regretabil e că, unii, nu-și vor fi primit preceptele elementare ale celei mai modeste educații sociale. De-aici armele de care ei se folosesc: batjocura, ponegrirea, minciuna, injurătura, ifosele și... schelălăitul.

Iată de ce fac mea culpa. Unii au fost mai generoși decât mine. Au îndrămit în literatură — destui copii prost crescuți, au luat drept oameni atâtea jevrufe...

E, desigur, o mare greșală care mă face să le spun:

Oameni buni, închideți usa templului și introduceți un control riguros: cereți societăților, pe lângă problematicile indicate — prevestiri ale talentului, convingerea definitivă a preexistenței bunului simț dublat de pecetia bunei creșteri.

SE ANUNȚĂ apariția a numeroase publicații pedagogice: una a „Asociației profesorilor secundari“;

alta a „Asociației învățătorilor și

învățătoarelor din România“ — ambele în București;

„Școala secundară“ — la Craiova.

În fine publicațiunea d'nei și d-lui G. Beiu-Paladi; „Educația“ care, dela 1 Ian. intră într'al XIII-lea an de existență statornică — urmează să-și continue apariția reorganizându-se pe baza unui mult mai vast program cultural, sub conducerea unui comitet de profesori de toate gradele, părinți și iubitori ai învățământului.

Să fie oare o legătură între aparițiunea acestor reviste și deplasarea centrului de gravitate al educației tineretului nostru de astăzi?

Iată de ce le așteptăm.

Le-am dori însă accesibile și celor în cauză, cărora, la rigoare, li s'ar putea rezerva chiar pagini de colaborare.

I-am ține, în felul acesta, între noi — și tot ar fi destul... I-am smulge din înălțimile atâtor mreji imorale și nepotrivate cu condițiunea lor socială:

I-am face mai oameni...

DOUA NOI VOLUME anunță scriitoarea Otilia Cazimir și anume: unul de cronici fantaziste și umoristice („Liricicii“) și altul de poezii („Cântec de comoară“).

Le așteptăm cu aceeași nerăbdare cu care le așteaptă cetitorii de literatură bună.

RECTIFICARE. Ziarul „Patria“ din Cluj vorbește despre numărul închinat, de „Adevărul literar și artistic“ poetului Ștefan Petică.

Ca titlu de informație obiectivă adăugăm că inițiativa acestei comemorări aparține „Universului literar“ care, prin articole inedite asupra vieții și onerei poetului, și-a făcut datoria încă dela 11 August.

E un lucru pe care și „Patria“ putea să-l cunoască și, știindu-l, putea să nu-l uite.

DESPRE FELUL CUM SE POLEMIZEAZA LA NOI vorbește cu dreptate d. A. P. în No. 466 al „Adevărului literar“. Socotind că lucrurile merg mai departe, până la completa indentificare a felului de a se face critică la noi cu insulta grosolană și specificând că, în deosebi tineretului, i se datorește această manieră de a polemiza reproducem paragraful cel mai expresiv:

„Intro anumită concenție... a polemiza înseamnă a injura. A injura pur și simplu... a injura pe față, pe șleau, direct, obișnuit, categoric, brutal. Este un obicei care la noi reprezintă infiltrarea pestilentială a mahalalei în literatură. Este un fapt constatabil, nu o invecitivă. Este o realitate peste care observatorul atent nu poate trece. Și este o tristă, o abjectă realitate“.

P. P.

TRIBUNA. La Cernăuți, apare, din a doua jumătate a lunii Noiembrie, ziarul „Tribuna“, care se intitulează cotidian „Independent“.

Poate, am fi trecut cu vederea apariția susnumitului cotidian, dacă nu am fi observat interesul deosebit ce-l poartă literaturii, conducătorii aceluia ziar. Chiar și în articolul de fond (vorbim de No. 21) scris cu multă autoritate și com-

petință de către D-nul T. Negrea, preocupările literare și didactice sunt vădite.

D. sa încheie astfel articolul: /

„Vrem școli model, vrem ccrp profesoral scutit de nevoile crude ale buccății de pâine și consacrat sfintei lui meniri“.

Din pagina literară a gazetei îngrijită și bogată remarcăm nuvela „Povestire extraordinară“, scrisă cu nerv și cu verve-i cunoscută de către D-nul Eugen Ițeanu; apoi „Alarma“ schița D-lui A. T. Lungu, precum și versurile D-lui George Voevidca.

„Tribuna“ este îngrijită tipărită și se adresează — cu deosebire — populației românești din Cernăuți și Bucovina.

Creiată și menită să întretie flacăra românismului în Bucovina, fi dorim viață lungă și propășire deplină.

Din **RITMURI** (No. 3) revistă literară lunară, care apare la Brașov, remarcăm articolul de fond „Problema artei“, semnat de D-nul Ion Al. Bran-Lemeny, co-directorul revistei, precum și nuvelă D-lui Alexandru Călinescu intitulată „Prăbușiri“. Desi subiectul e banal, ar atmosfera și cadrul destul de speculate în heuristică, totuși D-nul Al. Călinescu reuseste să ne dea o schiță cu adevărat interesantă.

Stilul său viușos, imaginile luminoase comparabile bine căste și lustră caracterizate și interiorizare a sufletelor eroilor ne face să vedem un încercut fetic, un talent care promite și pe care îl vom urmări în evoluția sa.

Pagina poeziei cu deosebire îngrijită, menționăm poeziile D-lor Emil Isac, Pavel Nedelcu, Ioan Focșăneanu și Lucian Costin.

În restul numărului semnează D-na Mia Cerna Niculescu-Cantonaru: iar croniclele sunt încredințate penelor D-lor I. Al. Bran-Lemeny și Mihail Munteanu.

Menționăm — îndeschi — cronica muzicală, scrisă cu multă competență și finețe de D-nul M. Munteanu.

„Ritmuri“ umple un gol bine simțit — în lumea literară a Brașovului.

Primim la redacție numărul 2 al „REVISTEI LITERARE A TELEORMANULUI“.

De data aceasta, revista apare mai îngrijită ca la încercut. Conducătorii ei au ținut socoteala de bunele noastre îndrumări, pe cari li le-am dat la primul număr.

Atât în ceea ce privește tehnica, cât și conținutul, revista se înfățișează, relativ, mai multumitor.

Articolul de fond, semnat de D-nul Traian Constantinescu, desi cam didactic și cu toată simplitatea cu care e scris — e la locul lui și va găsi desigur ecou dorit în sufletele cetitorilor teleormăneni.

Exceptând „Hangița“, poezia D-lui Const. Goan, care merită să fie menționată, toate celelalte poezii sânt sub ni. vel.

Proză semnată de D-nul L. Rodie și Lucilius: simple încercări de poeme în proză, în care dibuesc încercătorii.

Ceva mai rășărit Studiul critic asupra lui I. Chiru-Nanov. Nuvela lipsește cu desăvârșire.

O colaborare îngrijită și variată ar face mai interesantă foaia. Așteptăm s'o vedem realizată.

SCRIO.

Literara

o seama de cuvinte

Tristan Bernard povestește în felul următor întâlnirea în Paradis a lui Wilson, fostul președinte al Statelor-Unite, cu Moise. Acesta, văzând pe Wilson, îi spuse:

— Te plâng din toată inima.
— De ce? întrebă Wilson.
— Pentrucă oamenii nu respectă faimoasele d-tale „14 puncte”. Wilson stătu puțin pe gânduri, apoi strângând mâna lui Moise:

— La rândul meu și eu te plâng din toată inima.
— De ce?
— Pentrucă oamenii respectă tot atât de puțin cele „10 table” ale d-tale, ca și cele „14 puncte” ale mele!

Câteva cugetări ale lui Dumas-fiul:

Simți nevoia de a iubi o femeie, numai înainte de a fi început să iubești.

Cea mai mare mulțumire pe care o poți avea în viață, este de a fi făcut ceea ce a trebuit să faci.

Numai imbecilii nu sunt buni!

Când vorbești unei femei, ea te ascultă sau gândindu-se la altceva, sau la altcineva.

Bărbații au dreptul să vorbească adesea despre femei, cu condiția ca să întrebunțeze numai pluralul.

Poți deveni actor, pictor, sculptor și muzicant grație studiilor, dar nu poți deveni actor dramatic. Fiindcă pentru a putea scrie teatru, ești chemat fără să vrei, după cum ești brun sau blond.

Ce este datoria? Ceeace pretindem altora să facă!

Dacă ești fiul operelor tale, desigur că faci parte din cea mai bună familie din lume.

Când discuți cu nevasta, câteodată o poți învinge, dar nu o poți niciodată convinge.

În căsnicie, dacă există dragostea, o omorâți obicinuința, iar dacă nu există, obicinuința o înlocuiește.

Dragostea și moartea sunt singurele două puncte prin care omul atinge infinitul.

Cinstea e cea mai formidabilă armă cu care poate fi combătută hoția.

Când auzi pe cineva că e fericit, ai impresia că și-a furat-o ție.

Când îmbătrânești, e trist, nu că ești bătrân, dar că nu mai ești tânăr.

Singurul lucru care mă miră, este că lumea tot se mai poate mira!

Toate femeile, țin să fie stimate, Foaare puțin însă, țin să fie și respectate.

b a z a r

PUBLIKAȚIUNILE PERIODICE ÎN GERMANIA

Biroul central al comerțului Cărții, din Leipzig, primește pe zi 1000 exemplare de diferite publicații periodice. Aceasta arată, scrie „Fachpresse”, întinderea presei periodice în Germania.

Catalogul periodicelor, la 1 Ianuarie 1928, cuprindea 17.400 jurnale periodice scrise în limba germană.

După ultimul secol, numărul periodicelor în Germania a crescut de 18 ori.

Este de remarcant că, o treime din aceste publicații sunt periodice speciale ale presei industriale.

33% din periodice au un tiraj superior numărului de 5000 exemplare.

LIBRARUL ȘI COMISUL LIBRARULUI

Congresul librarilor, din San Francisco, a votat rezoluțiunea următoare:

„Vom încerca să profităm de orice ocaziune ni s'ar prezenta, pentru a deveni adevărați sfătuitoari literari ai clienților noștri și vom face tot ceea ce ne stă în putință pentru ca amplexiții noștri să poată veni în ajutorul clienților.

Vom încuraja amplexiții să cetiască și să studieze cărțile, pe cari le vând, și vom organiza pentru aceasta bibliotecă speciale.

Vom ușura, cât vom putea, amplexiților cetirea cărților și studiarea literaturii în general, fie prin frecventarea cursurilor speciale, fie prin corespondență.

Vom ajuta școlile și universitățile, cari se vor însărcina să organizeze astfel de cursuri.”

PENTRU RASPANDIREA CARTII ITALIENE

Sub-comisiunea literară a Comisiunii naționale italiene de Cooperatie Intelectuală s'a reunit sub prezidenția D. M. Rodrero.

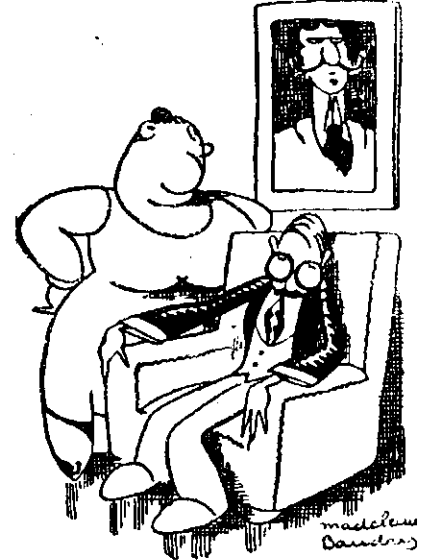
Sub-comisiunea semnalează o mulțime de cazuri de violare a proprietății literare, săvârșite în străinătate și cere ca, statele, cari fac parte din S. D. N., să ia măsuri pentru protejarea dreptului de autor și de editor.

Sub-comisiunea s'a pronunțat de asemenea pentru redeschiderea imediată a congresului internațional al editorilor.

Asociația editorilor italieni s'a opus cu energie la această ultimă mișcare.

caricatura zilei

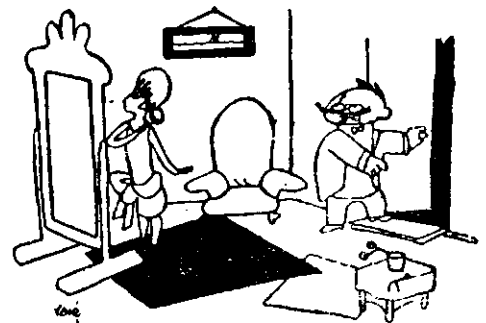
FATALITATE L...



— Vezi tu, scumpe Nestor, n'ai fi fost astăzi sotul meu, dacă Eugen n'ar fi murit în război.

— Oh! cât de crud a fost războiul!...

LA REPLICĂ...



— Toată ziua te privești în oglindă.

— Sigur! dragul meu, doar n'o să mă privesc în spatele fotoliului!...

MILA



— Păcat!... Un arbore atât de frumos.

(Dimanche Illustrée)

Pagini uitate

LUMEA PRIN GEAM

de ION GORUN

Domnul Burtilă, proprietar de binale și om politic. — sau vice versa, ca să păstrăm mai exact succesiunea timpurilor. — împinse alene farfuria cu cremă de Olanda abia începută și și aprinse visător, o havană, lăsându-i inelul de hârtie roșie ca să mărturisească despre excelența calităților ce obișnueste. Prin fumul țigării, omul sătul aruncă priviri piezișe pe la celelalte mese ale restaurantului luxos, tixit de lume. Nimeni nu-l ia în seamă. Toți aceștia, preocupați fiecare de importanța proprie, se concentrează, plini de ei înșiși, în atitudinile de afectată nepăsare de restul lumii, de tot ce nu este, sau nu va face parte integrantă, în momentul următor, din persoana lor.

Plictisit, conusmatorul solitar își întoarce ochii spre geamul strălucitor din stânga mesii sale, — devine atent și privește îndelung... Din marginea trotuarului strălucesc până aci doi ochi, din privirea cărora se pot deosebi multe dintr'odată, și totuși nimica hotărât. Două expresii însă pare că se accentuează, alternând ca luminile schimbătoare ale unui far: lăcomie și ură.

Apoi, după un nor mai gros de fum scos din havana omului sătul, au dispărut. Licărirea roșietică a felinarului din stradă nu mai desinează decât siluetele trecătorilor, dintre cari rar câte unul aruncă câte o privire fugară prin geam. Dar iată-l acum, aceiași ochi, dincolo, la geamul din față. Și iarăși strălucesc sinistru, și iarăși din lucirile lor alternând ca luminile schimbătoare ale unui far, se citește: ură și lăcomie.

Scutură domnul Burtilă, cenșa țigării cu degetul cel mic, oftează de digestie laborioasă, și reflectează: — Iată un imbecil care desigur invidiază pe toți nenorociții aceștia cari se îndoaie aci hrănindu-și artritisul și arterioscleroza... Ce închipuire își face el despre traiul nostru, al ăstora cari plătim inzecit o satisfacție de o sută de cri mai de nimica, decât ar putea s'o aibă el însuși... Cu adevărat, acest om îmi apare aci ca pilda vie a tuturor acelor cari se învârtesc în jurul unei lumi pe care n'o cunosc, — căci o privesc numai prin geam, — geam strălucitor și înșelător, ca toată fantazia, ca toate închipuirile deșarte omenești...

Luminile ochilor de afară se schimbă. Era pare-că ar fi înțeles cu deamănuntul gândurile omului dinnăuntru, și chiar mai mult decât exprima ele anume; și răspundea la ele: ironia.

— Da, ziceau ochii cetățeanului Chio-

răilă, — am înțeles, știu. E morala pe care ne-o faceți în cărțile de citire la școală în literatura voastră, în teatrul vostru, în gazetele voastre... Ani văzut o sumedenie de pâlde d'astea la cinematograful. Mai ieri chiar: O femeie măritată, săracă, ajunge un moment, din întâmplare, în lumea celor cari huzuresc: întoarsă acasă nu-i mai place viața modestă, liniștită și fericită, visează bogăție, lux, strălucire... A cunoscut un cavaler elegant prin lumea în care a trecut o clipă. Întâmplarea o face să-l reîntâlnească, — și iată-o că se lasă sedusă. Își părăsește bărbatul muncitor și iubitor și pleacă cu seducătorul: viața de plăceri, automobil, Elveția, Monte-Carlo... Închii puțin-vă însă că se svonește cum că elegantul seducător nu era conte de loc, ci pur și simplu un escroc. Du-l la închisoare, și aude, femeie nenorocită, pe jos, cu o legăturică în mână, dela Monte-Carlo până acasă. Oboseală, frig, foame, toate suferințele, — iată, vreți să ne spuneți, unde ajunge cel care râvnește la un munt de aur? Dar morala nu e asta. Morala, pentru femeia cu pricina, este: Când te lași sedusă și fugi dela bărbat cu un conte, trebuie să te îndreptezi mai întâi că ai a face întrăde-văr cu unul veritabil, — altfel o pățești și te întorci pe jos dela Monte-Carlo...

Domnul Burtilă zâmbi.

— N'o să ne înțelegem, văd eu bine. Prin geam n'o să ne înțelegem niciodată. Și eu am văzut la un cinematograful, prin geam, o casierită care mi s'a părut ca o zână... Mi se aprinsese călcăiele și am așteptat-o până la miezul nopții... De patru ori am urmărit peripețiile „suferințelor unei martire inocente”... La lumina lămpilor de afară, din această zână nu s'a mai ales decât o mama pădurii...

Chiorăilă: — Da, prin geam n'o să ne înțelegem. Căci geamul acesta desparte două lumi cari n'au și nu pot avea atingere între ele. Două lumi, cu două morale deosebite, morale ce se bat cap în cap și nu se vor împăca niciodată.

Nouă ne-ai croit și mai peste tot ai reușit să ne impuneți, o morală de sclavi. Cugetări și preocupări de robi ne stăpânesc: — Fă-ți datoria! Vezi să nu întârzi dela slujbă! Să-ți plătești dările către Stat, județ și comună! Respect și supunere superiorilor! — Din bucuriile și plăcerile vieții n'avem în schimb, nimica. Nu ne mai rămâne vreme și pentru așa ceva. Datoria ne-o da teată. Cei cari

nu urmează această morală, aceia, și numai aceia, dau contingentul conducătorilor...

Burtilă: — Dar și pe acela al puscărilor și al caselor de nebuni...

Chiorăilă: — Morala voastră: Să faci ce vrei, ce-ți place: aceasta să-ți fie legea; iar dacă pierci întâmpini în cale, să cauți să le înfrângi, oricum, cu orice preț... În marginile legilor de astăzi, și mai ales în acelea ale aplicării lor, e loc destul pentru cine are destulă voință și destulă șiretenie, ca să-și streccare morala aceasta, și să ajungă...

Burtilă: — Atunci de ce n'ai ajunge și tu, tot așa de ușor ca mine, ca și ori care ai?

Chiorăilă: — Foarte simplu: Fiindcă ne desparte geamul.

Pe rând și cu încetul văți strâns și văți adăpostit acolo. Ați făcut, minoritatea care nu urmați după morala datoriei, cerc închis, în care intrarea e foarte grea, — iar după intrare, e câte un ajuns mai mult, și încolo nimica nu s'a schimbat.

Hei, dragul meu, geamul trebuie spart și, din două morale, făcută una singură: — dar alta!

Domnul Burtilă, om politic și proprietar de binale, pare că vede holovani pornindu-se și sfărâmând în țândări geamul strălucitor dindărătul căruia, acum, au dispărut ochii cu toate expresiile lor schimbătoare...

Dar nu: toate sunt la locul lor, — nu mai oaspeții s'au mai rărit de pe la mese, căci ora e târzie.

— Adică n'ar fi mai bine să deschidem geamul acela, în loc să-l spargem? Cine știe? Poate că și unii și alții au vedea luminile noastre, reciproc, altfel... Și din două am putea să facem atunci una cu adevărat singură. Acum ne plângem și unii și alții, ne socotim nenorociți noi și ci se simt nenorociți. Oare nu s'ar putea din îmbinarea nenorocirii tuturor, să se facă mai tolerabilă scurta ospete a fiecăruia pe pământul acesta?

Domnul Burtilă aruncă țigara ajunsă cu scrumul până la inelul de hârtie roșie, și se apostrofa el însuși pe sine:

— Ia fugi d'acolo! Ce e coșmarul acesta de om re visează deștept?... Ani să mă ferească altădată de mănăcirii prea îndigeste și de vinuri prea tari...

ION GORUN

carti redacte în extrase

LE GRAND PAON

de SYOMARA

Opera e originală și unică în felul său. Interpretarea poetizată a spuselor românești din moși strămoși, e judicioasă și mișcătoare. Adevărurile lor treptată prin întâmplări zilnice și banale e reușită, tâlcul lor apare firesc, e înduieșător.

Autoarea e tânără, desigur, și cu avânt nestăvilit. Crescută poate la poalele Carpaților, dar având în vine și sânge occidental, căci transpunerea legendelor și poveștilor noastre, păstrează farmecul inițial, dar e și meșteșugită.

Din șuvoiul de romane ce zilnic și din belșug revarsă editurile, LE GRAND PAON, e o realizare franc-română, plină de vino'ncoace, demnă de faimă. Până la un oarecare punct, e poate chiar o autobiografie, sinceră și amănunțită.

SUBIECTUL

O poveste de jale.

Miorel, odrasla unor părinți nepotriți, un tată hursuz, o mamă ușurică, este având dușman-strejer, o nemțoaică intrigantă, și doi paznici duioși: bunica, bucozică, Baba Firah, o țigancă, mândouă o leagănă cu aceleași cântece și descântece, o mângâie cu aceleași ovesti năsdărvane, o hrănesc cu mierea isurilor de când lumea.

Dar, vai! Șarpele ocrotitor al casei a fost ucis! Baba Firah prezice zile de zgjie. Proorocirea se împlinește. După moartea bunicei, părintii lui Miorel vând casa strămoșească, apucă fiecare pe drumul lui și pe față o închid într'un penson. Acolo doar amintirea zilelor cu mare ce s'au scurs în căsuța binecuvântată și sub veghea celor două bătrâne, au nădejdea în viitor, o mai alină pe copilă.

Ca pe un colet nedorit și fără valoare, astfel în vacanță își trimite soții desnați, fata, dela unul la celălalt.

Durerile copiilor fără cămin adevărat, cunoaște Miorel, lipsite de cea mai scumpă umbră de dragoste părintească. Unele pagini au un accent de neuitat, a fost cu siguranță trăite de autoare. Și atunci... „ca pământul cel mare, fluieră învestimântat în catifea cafenie, cu avată de ermiră, care prin noapte, pripește și piedici zboară spre draga lui”, „va strădui și Miorel să ajungă și ea în țara de unde venise pe vremuri, buca ei cealaltă, străina cu ochii limpezi ai gânsacului, ca păr ca mătușea pășoșului precum spunea cu dispreț Baba Firah. Bunica aceea care i-a lăsat drept moștenire dor de ducă, dor hoinar, gâncusei cu ochi focoși, cu cărlionți și pana corbului, Miorel: ajunge roșca la Paris.

Parisul drag ei, unul din izvoarele ogelni din inima ei.

Și acolo... Acolo se împlinesc cele de știri hotărâte, se adevăresc pentru Miorel neînțelesele, sfâșietoare precizări unci babe meșteră la toate.

CAPITOLUL XIX

DEVĂRATA POVESTE A SMEULUI ȘI A BIETEI MICUȚE DOMNIȚE

Între cei patru pereți ai camerei, bea de soarele vâratec reintors; ca o mus-

că zorită ce s'ar fi lovit de piedici apropiate, Miorel se întoarce și se învârte cu mâini neindemănatece, cu mințile ațireate.

Grea însărcinare își luase în acea dimineață. Avea de gând — nici mai mult nici mai puțin — decât să prefacă oglinda garderobei, apă moartă, într'o suprafață lucie, să drapeze grațios perdelele cu falduri adânci pline de umbră, unde se păstrează culoarea inițială neatinsă și unde se cuibărește în voie praful, să ascundă pe cât mai bine serviciul de spălat de faianță împesărită cu floricele și având o lepră de pete sgrunțuroase galbuli.

Grea treabă!

Cum de-ar fi putut ea să oprească, fie o singură zi, uzura lentă a lucrurilor, distrugerea lor treptată, răbdătoare, fără să ti riscat să le vadă prăbușindu-se singure în praf imponderabil, subtil, fără culoare, și care nu este decât chiar esența lor eșind pe furis din calupurile distruse pe încete.

Ostenită înainte chiar de a se fi pus la treabă, Miorel visă o clipă, stând pe marginea patului, cu mâinile atârând și lovind alternativ, în cadentă, lemnul patului cu călcâiele. Să fi fost acum o zână acolo! O zână, care să fi făcut toată treaba în locul ei.

Dar Charlotte, în un asemenea caz singura zână pe care ar fi putut să se bizuie, Charlotte, care desigur n'ar fi refuzat să-i dea un sfat și la nevoie o mână de ajutor, vecinutei pe care o îndrăgise, Charlotte plecase chiar în dimineața aceea, la Nevers, unde trebuia să îngrijească pe o rudă bolnavă.

— O mătușe, zisese ea, luându-și rămas bun dela Miorel, o mătușă care n'a avut se vede ceva mai bun de făcut decât să se îmbolnăvească!

Spuse însă astea cu un aer atât de fericit, încât Miorel nu crezuse că se cuvenea fie chiar numai din politete, să-i adreseze vreo vorbă de condoleanță.

De altmintearea Charlotte nu-i prea lăsase timp nici când să deschidă gura. Fugise iute lăsând pe mesuța de noapte un superb trandafir roșu.

— Poftim, îl las aci, mai bine să se ofilească la d-ta decât singur în camera mea.

Un trandafir de o nuanță aproape violetă, și cu petale cărnoase, pe care Miorel gânditoare îi pusese într'un pahar

cu apă după ce mai întâi mutase periuța de dinți.

Un trandafir care semăna atât de bine, dar atât de bine! cu cei de dulceață cari miroase a miere de parcă ar vrea să dea de știre urșilor infometatei...

Sărind, Miorel se ridică în picioare, și scutură șireturile perfide și lucitoare cari se incolăceau fără astâmpăr în jurul sufletului său oriental pentru a-l îndrepta pe nemșicate spre țările unde cu greu se poate reinturna.

Se apropia ora trei...

Infrigurată ea luă un ștergar și netezi oglinda, dar ușa garderobei scârțai și se încăpățină, înăsprită și hărăgoasă ca o babă liniștită pe care cineva o deranja dela tabloul ei.

Apoi se încercă să potrivească cât mai frumos faldurile perdelelor, așa precum o văzuse de-atâtea ori pe Charlotte, dar perdelele supărate o improșcară cu atâta praf încât fără întârziere se hotărî să le dea bună pace.

În sfârșit mai voi să treacă în revizie hainele cari erau animate de ciupercile de lemn ale cuierului și de care nu se atinsese dela sfârșitul ernei. Când însă voi să-și pătureze cu îngrijire, mantaua, constată că un păianjen își tesuse pânza în una din cele două mâneci.

Atunci o pufni râsul, nepăsătoare ce era pentru micile neajunsuri materiale cărora le descoprea totdeauna partea ridicolă, și se hotărî să nu se mai gândească decât la persoana ei.

Se privi o clipă, cu scepticism în oglinda pătată. Zău! Prea e subțirică silueta și prea i-e palidă pielea! Orbitele două găuri pline de umbră.

Dar gurița, alcătuită un hotișor frumosel, copilăros și tjiș totodată, iar pletele aruncau numai scipiri.

— Cum se face oare, că sunt atât de întunecate, se întreba ea. El mi-a zis două săptămâni, că părul de culoare deschisă e singular la modă. Totuși s'ar zice că tot soarele din cameră a venit să se așeze pe părul meu. Ce-are aface dacă fondul e închis. Atita pagubă! și precum zicea Firah,

Nu-i frumos, ce-i frumos;

Frumos e ce-mi place mie!

și dacă el mă găsește demodată, înseamnă că nu-i plac îndeajuns; iar dacă nu-i plac îndeajuns? atâta... O! nu!

nu e atâta pagubă, ci cu atât mai bine. Da, cu atât mai bine! Căci asta ar fi o dovadă că nu el este acel ursit să vie înaintea mea din fundul vremilor.

Rămase gânditoare o clipă, cercetând pentru ce dorea să nu fie Jean-Paul urșitul ei.

- Oricum n'am venit eu de acolo întru întâmpinarea lui?

Alergă spre sertarul mesei de toaletă. Zăcea acolo un fluture cu aripi întinse smălțuite în culori vii. Il luă și-l anină în păr. Era un mărișor de derault, un cadavru dela scumpa bunică și care în cursul anilor dispăruți, danțase timp de nouă zile, spânzurat de un fir împletit alb și roz, împrejurul gâtului ei de copil. Acum înfipt într'un ac de cap, avea misiunea să ție sub stăpânirea lui, două bucle, cele mai neastâmpărate, și carl, lăsate în voia lor, i-ar fi dat-o înfățișarea prea arhaică.

- Mă prinde oare, cugetă ea, câteva clipe? Sunt mai la modă așa? Apoi învârti repede deasupra cotului stâng, șarpele cu ochi falși, ca și când ar fi voil să se asigure de prezența lui. Și atrăgând asfel încă alte raze asupra-i, se așeză iar pe marginea patului, cu o mână sub bărbie, lăsând cealaltă în jos: pe ea înimioara de rubin, pata adevărată, luă deodată aparența unei picături de sânge încheșat.

Atunci cuprinsă de o teamă nedeslușită, voi să scoată inelul, dar un glas subred, îndreptat, plin de lacrimi, îi cântă deodată la ureche:

- Lam purtat pe când eram fericită...

Și atunci, Miorel trase cu ferocitate inelul până la rădăcina degetului.

Numai după o minută ridicându-se, împinse cât ce putu ușa garderobei mofturoase, pentru că înăuntru lucea egale ca zilele unei femei fără păcat, blonde ca mierea albinelor sălbatece, curate ca niște rugăciuni copilărești, boabele de chihlimbar ale unor mătăni.

- Tu știi, - spune Jean-Paul, care se așezase fără jenă pe pat, tu știi că de te mai împotriveai mai mult și nu mă primeai, m'as fi îmbolnăvit!

- Bolnav, făcu Miorel mirată, dar pentru ce anume?

- Iată pentru ce, făcu tânărul, trăgând-o la el prin o mișcare repede și zdrobindu-i buzele sub ale sale. Tot nu voești să mă înțelegi?

O mai sărutase pe Miorel prietenul ei, uneori în grădina, I se păru însă acum: ei, că garderoba cu oglinda se prăvălea, că geamul de apă turbure, mort poate atâta vreme, era gata să revie.

O frază unică se desină în litere enorme în fața ochilor ei închiși, o frază ce ar fi fost scrisă și mereu, la nesfârșire scrisă, în toate direcțiile, ca de către un școlar începător, fudul de știința lui.

- „Prin noapte, primejdii, piedici, fluturile...”

Și apoi iar începea...

„Prin noapte...”

Ah! Fluturile, făcu deodată Jean-Paul supărat: mă stingherește fluturile. Scoate-l numai decât!

Și, când Miorel se supuse aruncând departe de ea fluturile cu aripi smălțuite în culori vii, el urmă să sărute, ridicându-le una câte una, fiecare buclă de păr.

- Părul acesta... Cine mai pune bijuterii într'un păr ca acesta! El m'a scos din minți! El... și gura asta!

Gura, Miorel i-o dete învingătorului ei cu un fel de furie? Apoi surâzând dușos și ironic, se prinse a cugeta:

- De acum s'a sfârșit... S'a sfârșit. Sunt o fată... o fată compromisă. Nu

mă voi mai putea mărita nici odată. Chiar de n'ași fi o biată copilă cu părinți divorțați, chiar de n'ași fi pretutindeni o străină. Nu, nu mă voi mai putea însoți cu nimeni de acum înainte, căci ar trebui să-i mărturisesc că am fost sărutată de un bărbat... și atunci... S'apoi chiar de nu m'ar mai vrea nimeni de acum înainte: cu atât mai bine, pentru că... pentru că barbatul acesta...

Deodată...

În clipa de atunci ce se întâmpla în lumea asta?

Devenise nebun, bărbatul acela, străinul...

Trântită în pat, Miorel văzu deodată deasupra feței sale o altă față. Cu ochi de o culoare prea deschisă, ochi de năuc... obraji cu mușchii încordați, cu făclele grozav de încheștate, cu gura strânsă, din care eșea o tânguire nesfârșită și copilărească.

Vai! Acum știe de ce e vorba!

Un strigoi! Era dintre strigoii cei cu față de copil, cu picioare de animal, cari umbla hoinar după fecioare ca să le soarbă viața...

Dar nu! Strigoi nu era, căci Strigoii se mulțumesc să soarbă viața din gura pe care o pradă. Și iată ca ea, Miorel se simte chinată, spintecată ca aceea fiică de domn pe care un prinț sălbatec o osândind să fie sfâșiată de patru harmăsari nelumblânziți.

Vai! Vai! Nici asta nu era! E ceva mai grozav! E smeul din povești care se pregătește să o facă să moară de rușine.

Miorel scoase un țipet prelung și ascuțit. Tipetul unui copil aruncat în fundul unei fântâni unde nu va cădea nici odată o stea.

În acea clipă, auzi dincolo de peretele care despărțea camera sa de cea alăturată, auzi glasul unei mame prevăzătoare vorbind cu copilul ei scâncit: Bine

Lulu, chiar Dumănică trecută ai putut să le încălți, botinele. Și acum te strâng! Nu se poate! Hai! Ce doar nu ți-a crescut piciorul de Dumănică! Te strâng? Zău? Așa de rău te doare?

- O! m'ai rănit, spuse alături de

Miorel, un glas necunoscut, istovit și posomorit.

Miorel nu avu nici putere să-l întreb cum de l'a putut răni.

La naiba, bijuteria pe care o porți la braț. Șarpele cel de cinci parale! Mă impuns la ureche. Privește. O! curge sânge. Unde mi-e batista? Curge de-a binelea sânge! S'ar zice că m'a mușcat afurisita de bestie.

Și, Miorel avu ori cum puterea să schițeze un surâs, un surâs de mulțumire la adresa eroicului mic reptil, care voise să-i păzească stânga, stânga rău aparată de o inimioară roșie, pentru că era, ea, de rubin adevărat.

Așa! Zise bărbatul care cânta înestisor făcându-și cravata, un refren ce se auzea pe toate cărările de câteva zile. Acum trebuie să te părăsesc. Chiar va trebui s'o iau la galop, nu cumva să fiu în întârziere. Am făgăduit nevastă să mă întorc de vreme și să o înovărășesc la niște prieteni. Nu mai așa mi-a dat voie să vin la întâlnirea de afaceri.

Miorel însă nu auzise decât jumătate din frază.

- Nevasta? întrebă ea încă tot întinșă în pat, Nevasta D-tale!

Sigur, Nevasta-mea. Că doar am și eu o nevastă precum toți bărbații. Crezi că există om pe lume complet liber?

După ce își legase cravata pe plac, își puse vestonul, pe care-l scosese ca să se deshoțese: aplecându-se apoi înspre Miorel îi dete pe colțul gurei o sărutare neîndemănată.

- La revedere, mititico! Pe altă dată, nu prea știu pe când... Zilele astea voui fi foarte ocupat. Iar apoi voi pleca în vacanță. Însfârșit vom vedea... în orice caz îți voi scrie pentru a te înștiința. Sgomotul pașilor săi scoborând cu hățărare scările, se amestecă cu al auto-buzului care tocmai trecea...

Cu un fior de durere Miorel se ridică, se întinse dealungul patului, își propti fruntea de zidul rece.

Începu a plânge și grozav îi părea de rău că nu mai aude prin perete glasul mamei care mă adineauri zicea:

Zău, pușorule: te doare? Așa de rău te doare puțul mamei?

DIMITRY



O frumusețe care durează toată viața

Acesta este privilegiul femeilor, pentru cari întrebuintarea Cremei, Pudrei și Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON
PARIS